

EUROKIDS

**PROFIEL EN GEBRUIK VAN DE RUIMTE IN HET
BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST**

INDEX

SITUERING	4
1. ONDERZOEKS-VRAAG	6
1.1. "EUROKIDS": EEN DEFINITIE	6
2. METHODE	8
2.2. MET WIE SPRAKEN WE EN WAAROM?	8
3. ANALYSE	10
3.1. PROFIEL VAN DE EUROKIDS	10
3.1.1. DE INTERNATIONALE GEMEENSCHAP VAN BRUSSEL	11
3.1.2. DE EUROPESE SCHOLEN	16
3.1.3 PROFIEL VAN DE EUROPESE SCHOLIER	21
3.1.4. INTEGRATIE IN BRUSSEL?	28
3.1.5. PROFIEL VAN DE EUROKIDS: CONCLUSIE	40
3.2 GEBRUIK VAN DE RUIMTE	41
3.2.1. WAAR WONEN ZE?	41
3.2.2. WAAR KOMEN ZE?	43
3.2.3. CONCLUSIE GEBRUIK VAN DE RUIMTE	51
4. CONCLUSIES	52
4.1. WIE ZIJN DE "EUROKIDS"?	52
4.2. MANIEREN VAN GEBRUIK VAN DE STEDELIJKE RUIMTE	52
4.3. PUBLICATIES EN/OF INITIATIEVEN DIE DE STAD ONTSLUITEN	53
BIBLIOGRAFIE	54

SITUERING

Deze studie werd uitgevoerd door O.U.R (Office for Urban Reporting) in opdracht van USE-IT, Tourist Info for Young People. Ze brengt een beeld van “Eurokids” (kinderen van ouders die werken voor een Europese Instelling) – met speciale aandacht voor hun gebruik van de stedelijke ruimte. Deze studie is gebaseerd op bestaand academisch onderzoek en op nieuwe interviews en groepsgesprekken met het middenveld en met de doelgroep.

De studie is deel 2 van een drieluik. Worden voorts behandeld:

- “Marokkaanse” Jongeren in Molenbeek. Hun gebruik van de ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
- Vlaamse Jeugdbewegingen & Brussel

USE-IT is een alternatieve toeristische dienst voor jongeren. De organisatie houdt een infobalie voor jonge reizigers open in Brussel, en runt een website. Specialiteit van het huis zijn de ‘Maps for Young Travellers’: stadsplannen die meer zijn dan alleen een stratenplan. Daarop staat wat je moet kunnen vinden als je op reis bent met weinig geld: musea, cafés, clubs, en plekken waar je andere souvenirs vindt dan pralines. Een verschil met andere reisgidsen is dat de redactie gebeurt door jonge locals. Zie www.use-it.be/brussels/map/ voor een voorbeeld.

In de voorbije jaren bestond de doelgroep van USE-IT uit jonge buitenlandse toeristen, maar vanaf 2010 komen er ook voor binnenlandse jongeren publicaties bij, specifiek over Brussel. Welke publicaties voor welke doelgroepen dat zullen worden ligt nog niet vast, maar USE-IT wil verder kijken dan enkel de ‘makkelijke klanten’ zoals studenten of shoppende citytrippers. Dit onderzoek kadert in die uitbreiding van hun werking. “Eurokids” zijn een mogelijke doelgroep voor stadsontsluiting, maar USE-IT is er te weinig mee vertrouwd om zomaar aan de slag te gaan. Wie zijn deze jongeren en wat zijn hun behoeften? Hoe kan USE-IT voor hen de stad ontsluiten? Hoe kan USE-IT inspelen op hun vraag?

Daarvoor is een behoeften-onderzoek nodig. Hoe maken Eurokids nu gebruik van de ruimte in het Brussels gewest? Zijn ze daarmee tevreden of willen ze meer? Zoja, wat? Hoewel dit kleinschalige onderzoek gevoerd werd voor USE-IT, kunnen ook andere jeugdwerkorganisaties er inspiratie uit putten voor hun eigen werking.

O.U.R. (Office for Urban Reporting) biedt als onderzoeks- en productie bureau een antwoord op een hedendaagse uitdaging: zijn weg vinden doorheen een overkill aan informatie, van diverse aard: kwalitatief en kwantitatief, uit diverse disciplines... Er is te veel informatie, er zijn te veel bronnen -- bovendien alle onmiddellijk toegankelijk. Academische studies, afkomstig van diverse instituten zoals universiteiten, overheidsinstellingen of NGO's, staan in toenemende mate online en diverse media (kranten, tijdschriften, televisiezenders) plaatsen meer en meer hun archieven online. Maar ook dubieuze informatie, van moeilijk te controleren herkomst, is vrij en vlot toegankelijk. Alles broederlijk naast elkaar op het Internet. Vandaag is er dan ook in toenemende mate nood aan research-instellingen die organisaties helpen hun weg te vinden in deze informatie overkill. Dit is precies wat O.U.R. doet: specifieke dossiers samenstellen, op maat gesneden informatie leveren, in overleg met de opdrachtgever. Bedoeling is de kennis die in "het veld" zit, snel aan te boren, te systematiseren en er helder en levendig over te rapporteren.

www.use-it.be
info@use-it.be

www.officeforurbanreporting.eu
info@officeforurbanreporting.eu

1. ONDERZOEKS- VRAAG

Dit rapport geeft een antwoord op volgende onderzoeksvraag: is het nuttig en zinvol om voor de Brusselse “Eurokids” publicaties en/of initiatieven te ontwikkelen die de stad, of delen ervan, voor hen ontsluiten en zo ja, welke en op welke manier? Die vraag zal worden beantwoord via twee categorieën subvragen:

- Wie zijn de “Eurokids”? Wat is hun profiel: socio-economisch, naar herkomst en naar mentaliteit? Wat zijn de gemeenschappelijke kenmerken van de groep, wat zijn de verschillen?
- Op welke manier maken “Eurokids” vandaag gebruik van de stedelijke ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest? In welke buurten wonen ze, en in welke buurten komen ze, in welke buurten komen ze niet? Welke barrières ondervinden ze?

1.1. “EUROKIDS”: EEN DEFINITIE

De “Eurokids” besproken in dit rapport zijn: 16- tot 18-jarige scholieren die school lopen in één van de vier Europese scholen van Brussel. Toelichtingen bij deze definitie:

- Waarom 16-18 jarigen? Ten eerste: vanaf deze leeftijd begeven jongeren zich meestal relatief zelfstandig door de stad, waardoor ze een doelgroep worden voor doe-het-zelf publicaties die Brussel ontsluiten. Ten tweede nadat: ze de secundaire school hebben afgemaakt, gaan veel Eurokids aan een buitenlandse universiteit studeren en verlaten ze dus (minstens tijdelijk) Brussel.
- Waarom alleen scholieren van de Europese Scholen -- zijnde voor 90% kinderen van Europese ambtenaren? De internationale gemeenschap van Brussel is toch veel ruimer dan dat: diplomaten, journalisten, lobbyisten,

werknemers van NGO's en multinationals...? Inderdaad, maar de beperking tot scholieren van de Europese school is interessant om een inhoudelijke reden en een praktische reden.

Inhoudelijke reden: Europese scholen zijn opgericht om deze groep jongeren een specifieke opleiding te geven en om bij hen een bepaalde mentaliteit te vormen. Meer concreet was de opdracht om vorm te geven aan een “Europees Burgerschap”. Sinds de oprichting van de eerste Europese School in 1957 worden de scholieren geacht pioniers te zijn, de voorhoede van het nieuwe Europa. Mede daardoor vormen scholieren van Europese scholen, ondanks hun culturele diversiteit, een samenhangende doelgroep: het bindmiddel is de Europese school, en de pedagogische aanpak daar gevolgd. Kinderen, daarentegen, van Europese ambtenaren die school lopen in één van de Brusselse “landenscholen” (dat wil zeggen scholen ingericht door het land van herkomst, zoals de British School in Tervuren of het Franse Lycée Jean Monnet in Elsene) horen niet tot de doelgroep “Eurokids” zoals hier gedefinieerd. Hun ouders maken de bewuste keuze om hen te blijven opvoeden binnen de identiteit van het land van oorsprong, in de taal van dit land, en volgens het curriculum van dit land. Ze worden in deze scholen niet aangemoedigd om meertalige ‘nieuwe’ Europeanen te zijn. Dit betekent natuurlijk niet dat ook zij geen behoeften hebben op het vlak van stadsontsluiting; het betekent wel dat ze niet één samenhangende doelgroep vormen.

Praktische reden: ze zijn bereikbaar; dit zowel in het kader van dit onderzoek (voor interviews) als in het kader van de distributie van eventuele publicaties, gericht op deze doelgroep.

Vraag is dus of de Eurokids, op deze wijze gedefinieerd, een doelgroep kan zijn voor specifieke publicaties inzake stadsontsluiting, wat inhoudt:

- dat ze voldoende gemeenschappelijke kenmerken hebben, wat gerichte communicatie mogelijk maakt;
- dat ze op dit moment niet ten volle gebruik maken van de stad.

2. METHODE

Dit rapport is een verkennende studie met in de eerste plaats praktische doeleinden. Het is geen wetenschappelijk onderzoek, maar een “informatieronde” die essentiële bouwstenen aanreikt om aan adequate doelgroepencommunicatie te doen. Een uitgebreide, wetenschappelijk verwerkte bevraging van de doelgroep viel buiten het opzet van dit rapport. Deze studie is gebaseerd op twee pijlers: desk research en field research.

- **desk research:** relevante studies inzake de internationale gemeenschap in Brussel, en meer bepaald de groep Europese ambtenaren;
- **field research:** gesprekken op basis van het literatuuronderzoek, met “intermediaren” en met een staal van de doelgroep zelf, dus scholieren van de Europese scholen in Brussel.

De bedoeling: zo snel mogelijk de beste, meest actuele en voor de opdrachtgever meest direct bruikbare kennis aangaande het onderwerp aanboren, enerzijds in het academische onderzoek, anderzijds in het veld zelf. Dit is een werk van wetenschapspopularisering én van de valorisering van inzichten van het middenveld.

2.2. MET WIE SPRAKEN WE EN WAAROM?

Voor een algemeen overzicht spraken we eerst met:

- researcher **Céline Oosterlynck** van de urbanistische onderzoeksgroep Cosmopolis (VUB), en daar coördinatrice van de Brussels For Europe Masterclasses: lessenreeksen waarin Europese ambtenaren de essentie van Brussel uiteengezet krijgen.
- **Ans Persoons** van het Verbindingsbureau Brussel-Europa, het agentschap van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bedoeld om praktische problemen op te lossen voor Europese ambtenaren, maar ook om vooroordelen jegens Europa bij de Brusselse bevolking te bestrijden. Mevr. Persoons is er

verantwoordelijk voor externe communicatie & informatiecampagnes.

- Een lerares die les geeft in de Europese School Brussel I (in Ukkel).

Daarnaast hadden we individuele – en groepsgesprekken met de doelgroep zelf: twee groepsgesprekken (respectievelijk met tien en twaalf deelnemers) en *in depth* individuele interviews met twee scholieren, een jongen en een meisje, die anoniem blijven. Een bevraging organiseren via de Europese scholen bleek moeilijk – de scholen gedroegen zich ten aanzien van hun leerlingen nogal beschermend of afschermend. Een reden voor deze houding kennen we niet, en ook anderen die dezelfde problemen hadden ondervonden, hadden er niet meteen een verklaring voor. Het is ook zo dat zowat elke school in België overbevraagd wordt, en dus bij aanvragen tot medewerking altijd selectief, en soms zelfs afschermend, te werk zal gaan. Dit blijkt in elk geval zo te zijn voor de Europese scholen van Brussel. Wie initiatieven wil ontwikkelen voor deze doelgroep, zal hiermee rekening moeten houden.

De leerlingen met wie we een gesprek hadden, deden dit uit vrije wil, en in hun vrije tijd. Ze zijn dus al “gemotiveerden” en “geïnteresseerden” en in dat opzicht zijn ze niet helemaal representatief.

Zowel met de intermediairen als met de doelgroep hadden we los gestructureerde gesprekken op basis van een aantal aandachtspunten:

- Zelfbeeld: hoe beschouwen Eurokids zich zelf: benadrukken ze hun (vaak gemengde) nationaliteit, of voelen ze zich “Brusselaar”, “Belg”, “Europeaan”?
- Waar in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest komen ze wel, waar komen ze niet?
- Welke eventuele drempels ondervinden ze (fysiek én psychisch) in hun mobiliteit in het Brussels hoofdstedelijk gewest?
- Beschouwen ze hun gemeente of wijk zelf als een (luxe-) ghetto, of eerder als een veilige thuishaven?
- Wat zou hen kunnen overtuigen om naar plekken te komen die ze nog niet kennen?

De groepsgesprekken vonden plaats in het Engels.

3. ANALYSE

De analyse bevat twee delen:

- Profiel van de Eurokids; socio-economisch, naar herkomst, naar mentaliteit. Wat zijn de gemeenschappelijke kenmerken van de groep, wat zijn de breukpunten?
- Gebruik van de stedelijke ruimte door “Eurokids” in het Brussels hoofdstedelijk gewest. In welke buurten wonen ze, en in welke buurten komen ze, in welke niet? Welke barrières ondervinden ze?

3.1. PROFIEL VAN DE EUROKIDS

In dit gedeelte gaan we op zoek naar gemeenschappelijke kenmerken én verschillen binnen de groep Eurokids. Wat onderscheidt hen van anderen, wat verbindt hen onderling, wat verdeelt hen? Dit in volgende stappen:

- Een kort globaal beeld van de internationale gemeenschap van Brussel, waar de Europese ambtenaren en hun kinderen deel van uitmaken. Wat hebben Eurokids gemeen met andere (jonge) leden van de internationale gemeenschap, wat onderscheidt hen?
- Het organisatorisch en pedagogisch systeem van de Europese Scholen: bepaalt dit mee de identiteit van deze groep, en zo ja: in welke mate en in welke zin?
- Het socio-economisch en taal-profiel van de Eurokids. Welke kenmerken zijn er hier, die hen onderscheiden van anderen?
- De “integratie” van deze groep jongeren in Brussel (en België). Zijn ze geïntegreerd, en hoe moeten we de idee van integratie opvatten in een stad als Brussel, met al zijn verschillende gemeenschappen en nationaliteiten?

3.1.1. DE INTERNATIONALE GEMEENSCHAP VAN BRUSSEL EEN MOZAIEK VAN GEMEENSCHAPPEN

Brussel is vandaag een zeer diverse stad. Over de laatste twee, drie decennia is de bevolkingssamenstelling radicaal gewijzigd. Twee types migratie hebben Brussel gemaakt tot wat het vandaag is: arbeidsmigratie en *white collar* migratie, gelinkt aan de internationale functies van Brussel. Volgens socioloog Jan Hertogen is nog slechts 32,8% van de bevolking van Belgische origine.¹ Wat is in deze mozaïek de plaats van de “internationale gemeenschap” van Brussel, zoals men die noemt, wanneer men het heeft over hooggekwalficeerde professionals van buitenlandse origine, tijdelijk werkzaam in Brussel? Hier een aantal cijfers:²

- Brussel heeft de meeste diplomaten ter wereld, namelijk 5.332³
- alle regio's en grote steden in de EU hebben een vertegenwoordiging in Brussel;
- 1.750 internationale belangenorganisaties en Europese federaties van nationale NGOs hebben een vestiging in Brussel;
- Brussel telt, naar gelang de bron, tussen 1300 en 2300 vestigingen van buitenlandse ondernemingen, met onder meer een aantal Europese hoofdkantoren (Toyota, Coca Cola, IBM);
- Brussel is het grootste perscentrum ter wereld, met zo'n 1.400 journalisten die er hun vaste standplaats hebben.⁴
- Het aantal lobbyisten in Brussel wordt geschat op 15.000;
- Brussel is de derde congresstad ter wereld; jaarlijks worden 60 tot 70.000 vergaderingen belegd, met 7 miljoen deelnemers
- Brussel is de vestigingsplaats van de NAVO, met 4.000 personeelsleden

Al naar gelang de bronnen, werken er, de EU meegerekend, in Brussel tussen 80.000 en 100.000 mensen voor internationale organisaties. Dit is zonder kinderen en partners – gesteld dat de partner ook niet werkt voor een internationale organisatie, wat vaak wél het geval is.

1 Zie www.npdata.com

2 Tenzij anders aangeduid, komen deze cijfers uit Brussel-Europa in Cijfers. Een studie van het verbindingsbureau Brussel-Europa. Brussel, VBBE, 2008. Hier te downloaden; <http://www.blbe.be/files/EU%20-%20Brussel%20in%20cijfers%20oktober%2008%20NL.pdf>

3 Eric Corijn & Eefje Vloeberghs, Brussel! Brussel, VUB Press (Urban Notebooks), 2009, 136

4 Id., *ibid*, 138

DE EUROPESE AMBTENAREN

Volgens cijfers van het Verbindingsbureau Brussel-Europa⁵ werken er een kleine 40.000 ambtenaren voor één van de instellingen of agentschappen van de Europese Unie in Brussel:

- 30.000 voor de Europese Commissie;
- 3.000 voor het Europees Parlement;
- 3.500 voor de Raad van de EU;
- naar schatting 1.500 voor het Comité van de Regio's en het Europees Economisch en Sociaal Comité.

De Europese ambtenaren nemen niet alleen qua aantal, maar ook qua aard een specifieke plaats in binnen de internationale gemeenschap van Brussel. Europese ambtenaren, aldus de Britse socioloog Adrian Favell, die een studie uitvoerde over en in opdracht van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, kan men geen expats noemen. Expats weten niet hoe lang ze zullen blijven; de gemiddelde verblijfsduur van de expat in Brussel is 5 jaar.⁶ Europese ambtenaren, daarentegen, hebben een job voor het leven op een vaste plaats.⁷ Europese ambtenaren spreken wel vaak over terugkeren, maar blijven in de praktijk toch vaak hangen.

Niet alleen dat, ook zijn Europese ambtenaren op een bijzondere manier verbonden met de identiteit van Brussel als “hoofdstad van Europa”. Eigenlijk zijn ze al archetypische “Brusselaars” zodra ze aankomen, ook al spreken ze dan misschien geen van de twee officiële talen, en eventueel ook niet de officieuze derde voertaal (Engels). Door hun functie zijn het al Brusselaars: Europese ambtenaren komen naar hun hoofdstad, Brussel, om Europa mee vorm te geven, niet om Belg te worden en ook niet omdat de stad specifiek hen zo aanspreekt.

Nu moet het onderscheid tussen expats en euro-ambtenaren niet zo scherp worden getrokken, zegt Yann Gall, gewezen voorzitter van het Verbindingsbureau Brussel-Europa:

5 Anoniem, Brussel-Europa in cijfers. Brussel, Verbindingsbureau Brussel-Europa, 2008. Hier gratis te downloaden; www.blbe.be/.../EU%20-%20Brussel%20in%20cijfers%20oktober%2008%20NL.pdf

6 Arjan VAN DAAL, Bruxpats. Het onthaal, verblijf en de positie van expatrianten in Brussel. Brussel & 's Gravenhage, ongepubliceerde studie, 2006, 9

7 Adrian FAVELL, Free Movers In Brussels. A Report on the Participation and Integration of European Professionals in the City. Brussels, IPSOM Working Paper, 2001, 14

“In tegenstelling tot diplomaten en werknemers van multinationals, die slechts tijdelijk verblijven in een vreemd land, is het beroepsverblijf van de Europese ambtenaren meestal van zeer lange duur. Paradoxaal genoeg geven ze zelden blijk van een wil om zich te integreren in hun onthaalland en gedragen ze zich lang als expats. Dat komt meer bepaald tot uiting in de belangstelling die ze blijven tonen voor het politieke leven in hun land van oorsprong en aan hun beperkte deelname aan het politieke leven in het onthaal-land.”⁸

Volgens Ans Persoons van het Verbindingsbureau Brussel-Europa komen Europese ambtenaren naar Brussel in alle vormen, maten en gewichten. Ze komen niet allemaal met de intentie om te blijven:

“Je kan niet veralgemenen, er zijn zoveel verschillende ‘Europeanen’: sommigen integreren zich zodanig dat ze zelfs in wijkcomités aan de slag zijn of deelnemen aan de Zinnekeparade. Maar anderen zijn hier wel fysiek maar niet mentaal aanwezig. ‘De expat’ of ‘de Eurocraat’, die bestaat niet. Wij proberen als Verbindingsbureau bij hen vooroordelen weg te werken over andere groepen in de samenleving, maar evengoed bij de samenleving over deze ‘Europeanen’. Velen zijn hier voor heel hun leven; anderen weten dat werken voor de EU goed is om hun cv te boosten, en doen het maar een paar jaar – die hebben altijd in gedachten dat ze gaan terugkeren en integreren niet. Veel mensen uit het voormalige Oostblok zijn in dat geval. Dat zijn ook vaak degenen die niet om kunnen met het kosmopolitische en multiculturele karakter van Brussel; ze komen immers uit steden die helemaal niet zo gemixt zijn, zoals Warschau. Sommigen zijn dan ook van hun melk als ze hier in Brussel zwarten en Arabieren zien. Zij spreken ook vaak geen Frans maar Engels, wat hun integratie nog bemoeilijkt.”

Hierbij twee opmerkingen:

- de Europese ambtenaren uit Oost-Europese landen vormen een relatief nieuwe en nog groeiende groep. Ze vertonen dus alle kenmerken van de nieuwe migrant, bij wie de wens om terug te keren vaak nog acuut aanwezig is. Bij velen van hen zal de wens om terug te keren met het verlopen der jaren allicht verdwijnen of minstens vervagen. Op een bepaald moment zullen ze vaststellen dat ze in Brussel wortel hebben geschoten: partners, kinderen, vrienden, een verleden. En dat ze er in hun land van herkomst niet echt meer “bijhoren”. Dit is het traditionele verloop van elke migratie.
- Niet alle Europese ambtenaren komen om te blijven. Sommigen hebben

een job voor het leven, bij anderen gaat het om een tijdelijke functie. Dat geldt bijvoorbeeld voor degenen die zijn gedetacheerd naar Brussel door hun nationale overheid. Een voorbeeld van die laatste categorie zijn leraren aan de Europese scholen, die maximaal 9 jaar in functie blijven.

Maar praktisch gezien worden vele Europese ambtenaren na verloop van tijd “Brusselaars”, en ook na hun pensioen blijven ze vaak. Of zoals een Duitse gewezen Euro-ambtenaar (getrouwd met een Deense) opmerkte tegen de Franse journalist José-Alain Fralon: “En weet je wat me nu overkomt? Mijn kleinzoon heeft een Brussels accent!”⁹

SCHOLEN VOOR DE INTERNATIONALE GEMEENSCHAP

Voor de jongeren binnen de internationale gemeenschap zijn er in en rondom het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in essentie drie types scholen:

- Internationale scholen;
- Landenscholen;
- Europese scholen.

Eerst over de internationale scholen, zoals:

- International School of Brussels (Watermaal-Bosvoorde), met 1.500 leerlingen -- zie www.isb.be
- St. Johns International School: (Waterloo) met 1.500 leerlingen -- zie www.stjohns.be.

De International School of Brussels, om deze als voorbeeld te nemen, telt leerlingen uit 70 landen, van 2,5 tot 19 jaar, dus van kleuterschool tot en met middelbaar onderwijs. Alle lessen worden gegeven in het Engels. Het inschrijvingsgeld is hoog: tussen de 11.000 en 24.000 euro per jaar, afhankelijk van studiejaar en aantal broers en zussen op de school. 93% van de facturen gaat overigens rechtstreeks naar de multinationals waar de ouders werken. De populatie van deze school is bijzonder mobiel: elk jaar verandert 25 à 30% van de leerlingen van woonplaats. Die overstap is mogelijk dankzij het IB (Internationaal Baccalaureaat) dat wordt gevolgd in 600 scholen wereldwijd.¹⁰

Naast de internationale scholen zijn er ook vele “landenscholen”, die het

⁹ José Alain Fralon, *Le Roman de Bruxelles*. Editions du Rocber 2008, 143
¹⁰ De Volkskrant, 12/06/2008: “Een dure droomschool.”

curriculum volgen van het land in kwestie, in de taal van dat land, en die door dat land worden bestuurd & (soms deels) gefinancierd:

- Lycée International Jean Monnet (Ukkel): 2.300 leerlingen
- British School of Brussels (Tervuren): 1.200 leerlingen
- Deutsche Schule Brüssel (Wezenbeek-Oppem): 700 leerlingen
- Japanese School of Brussels: 320 leerlingen
- ...

Ook deze scholen vragen vrij hoge inschrijvingsgelden: het Lycée Jean Monnet, bijvoorbeeld, kost, afhankelijk van het jaar, tussen 4.000 en 6.000 euro per jaar.¹¹ De British School is fors duurder, gaande van 6.800€ per jaar (voor de kleuterschool) tot 26.4000€ (voor de hoogste jaren).¹² De British School is overigens half Brits en half internationaal: 52% van de leerlingen heeft de Britse nationaliteit; de andere helft bestaat uit 70 verschillende nationaliteiten. De British School volgt het Britse curriculum, maar voor het afstuderen hebben leerlingen de keuze tussen het Internationaal Baccalaureaat en het UK General Certificate of Education Advanced Levels (GCE A Levels).

Tenslotte zijn er de Europese Scholen, momenteel vier (Ukkel, Elsene, Woluwe en Laken) met een populatie van samen 9.000 leerlingen, maar nog steeds stijgend. De Europese scholen volgen het Europees Baccalaureaat, dat in alle landen van de Europese Unie toegang geeft tot hoger onderwijs. De scholen zijn in principe voor iedereen toegankelijk, maar voor niet-kinderen van Europese ambtenaren is het inschrijvingsgeld hoog: tussen 4.700 en 9.000 euro per jaar. Niet alleen dat, de Brusselse Europese scholen zijn sowieso overbevolkt, zodat ze, in tegenstelling tot Europese scholen elders in Europa, bijna geen leerlingen bevatten die niet behoren tot “categorie I” – zijnde de kinderen van Europese ambtenaren.

Met het internationaal karakter van de school onderscheiden leerlingen van de Europese scholen zich dus duidelijk van de mainstream van Brusselse scholieren, die ofwel Frans- ofwel Nederlandstalig onderwijs volgen in een school, ingericht door ofwel de Franstalige ofwel de Vlaamse gemeenschap. Maar ze onderscheiden zich ook van scholieren van de andere internationale scholen in Brussel, op volgende punten:

- internationale scholen zijn scholen voor expats, Europese scholen zijn

11 Voor exacte cijfers, zie: http://www.lyceefrançais-jmonnet.be/infos_generales/tarifs.php

12 Voor exacte cijfers, zie: http://www.britishschool.be/uploads/fmanager/admissions/fees_201011.pdf

- scholen voor “Brusselaars”;
- landenscholen socialiseren tot “Fransman”, “Brit” &c, en dat uitsluitend in de moedertaal; Europese scholen socialiseren tot “Europeaan”, en dat in een veelheid aan talen.

Internationale Scholen in Brussel – schematisch overzicht

Schooltype	Doelpubliek	Taal	Inschrijvingskosten
Internationale School	expats	Engels	zeer hoog (meestal betaald door bedrijf)
Landenschool	expats + vaste verblijvers	taal van het land in kwestie	hoog tot zeer hoog
Europese School	vaste verblijvers	15 taalsecties	gratis voor EU-ambtenaren anders hoog

De Europese school is de enige die een internationaal karakter wil koppelen aan een nationaal karakter. Scholieren krijgen voor het grootste deel les in hun moedertaal, en worden geacht hun nationale cultuur te behouden; tegelijk, via de meertaligheid (zie verder) en het Europees Baccalaureaat worden ze geacht een “Europese” identiteit te verwerven.

Hoe dat zit, gaan we nu na.

3.1.2. DE EUROPESE SCHOLEN

DE EUROPESE SCHOLEN – EEN KORTE GESCHIEDENIS

Het netwerk van Europese scholen begon in 1957 in Luxemburg-stad, op dat moment de vestigingsplaats van EU-voorloper EGKS (Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal). Vandaag staan de Europese Scholen onder de gezamenlijke bevoegdheid van de regeringen van de Europese lidstaten, en worden ze bestuurd door een intergouvernementeel protocol, dat van kracht is sinds 2002. In Brussel zijn er momenteel vier Europese scholen; in Europa zijn er daarnaast nog eens tien:

- één ervan ook in België (Mol);
- drie in Duitsland (Frankfurt, Karlsruhe en München);
- twee in Luxemburg (beide in Luxemburg-stad);

- telkens één in Spanje (Alicante), Nederland (Bergen), Italië (Varese) en Groot-Brittannië (Culham).

De scholen zijn telkens opgericht voor de kinderen van ambtenaren werkzaam in een instelling of agentschap van de Europese Unie, zoals het Europese Hof van Justitie in Luxemburg, de Europese Centrale Bank in Frankfurt, het Harmonisatiebureau voor de Interne Markt in Alicante of het Studiecentrum voor Kernenergie in Mol.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de zes “grote scholen” (Brussel en Luxemburg-stad) en de acht “kleine scholen” (al de rest). De grote scholen zijn goed voor zo’n 60 procent van alle leerlingen; de Europese scholen in Brussel waren in 2008 goed voor 42% van de totale populatie van de Europese scholen.

De Europese scholen in Brussel kwamen er in verschillende fasen. Brussel I (Ukkel) opende in 1958, toen de Europese Commissie zich vestigde in Brussel. Brussel II (Woluwe) in 1974, Brussel III (Elsene) in 1999 en Brussel IV is in 2007 geopend op een voorlopige locatie (Berckendael), en vooralsnog enkel voor kleuter- en lager onderwijs. De definitieve opening in Laken is voorzien voor september 2012.

De Brusselse scholen zijn overbevolkt, een situatie die, tenminste voorlopig, zal worden opgelost door de opening van Brussel IV in 2012. Maar oudercomités eisen nu al de opening van een vijfde Europese school, die in de Europese wijk zou moeten komen. Europese scholen zijn in principe toegankelijk voor iedereen, maar het plaatstekort in Brussel betekent dat deze scholen quasi exclusief zijn voorbehouden voor kinderen van Europese ambtenaren (hun aandeel, in de vier scholen, schommelt tussen 88% en 96%. In Mol zijn bijvoorbeeld slechts 20% van de leerlingen kinderen van Europese ambtenaren.

EUROPEES BURGERSCHAP: DE AANPAK VAN DE SCHOLEN

De Europese scholen werden in 1957 opgericht vanuit het ideaal om een Europees burgerschap tot stand te brengen. Maar het is meer dan dat. Een Europese school is een complexe poging tot verzoening van twee ambities: enerzijds het construeren van een “Europees” burgerschap, anderzijds het behouden en doorgeven van de cultuur van het land van herkomst van de leerling. Zo staat het in de oprichtingsakte, met de woorden van Jean Monnet:

“Educated side by side, untroubled from infancy by divisive prejudices, acquainted with all that is great and good in the different cultures, it will be borne in upon them as they mature that they belong together. Without ceasing to look to their own lands with love and pride, they will become in mind Europeans, schooled and ready to complete and consolidate the work of their fathers before them, to bring into being a united and thriving Europe.”

Dit betekent concreet het volgende:

- de basis van het onderwijs wordt gegeven in de moedertaal (in het jargon L1) -- bijgevolg bestaat de school uit meerdere taal-secties;
- de studie van een eerste vreemde taal (L2) begint in het eerste jaar lager onderwijs;
- de studie van een tweede vreemde taal (L3) begint in het tweede jaar van het secundair onderwijs (daarbij moeten men weten dat de lagere school in de Europese school 5 jaar beslaat en de middelbare school 7 jaar; het tweede jaar middelbaar bevat dus leerlingen die in het Belgische systeem in het eerste jaar middelbaar zouden zitten);
- de studie van een derde en vierde vreemde taal zijn optioneel, vanaf respectievelijk het vijfde en het zesde jaar middelbaar;
- bij de eerste vreemde taal (L2) is de keuze tussen Engels, Frans en Duits; de tweede vreemde taal (verplicht) en de derde en vierde (optioneel) is vrij te kiezen uit alle officiële talen van lidstaten, maar wel afhankelijk van de mogelijkheid van de Europese school in kwestie om deze taal ook daadwerkelijk aan te bieden;
- vanaf het derde jaar middelbaar worden geschiedenis en aardrijkskunde gegeven in de eerste vreemde taal (L2), net als, vanaf het vierde jaar, het optievak Economie;
- in de lagere school zijn de groepen nog niet gemengd, daarom is er een wekelijks “Europees uur” ingesteld; dat kinderen van alle secties samen brengt voor recreatieve activiteiten

Tot zover de formele maatregelen het Europees burgerschap te bevorderen. Daarnaast wordt veel verwacht van de informele omgang tussen al de verschillende nationaliteiten:

“(...) everyday interaction in the playground, the corridors and the recreation rooms enhances the acquisition of other languages and the realisation that using them is not only vital but natural”

EUROPEES BURGERSCHAP: WERKT HET OOK?

Vraag is: lukt dat ook? Slagen de Europese Scholen erin een nieuwe Europese identiteit te vormen? Grondig onderzoek hiernaar bestaat niet, maar diverse waarnemers plaatsen er wel vraagtekens bij. Het boek “De Europeanen”, bijvoorbeeld, van de Nederlandse journaliste Caroline De Gruyter, bevatte portretten van twee Eurokids, die worstelen met identiteit. Ook volgens Ans Persoons van het Verbindingsbureau Brussel-Europa is de constructie van een Europese identiteit geen onverdeeld succes, en worstelen vele Eurokids met hun identiteit, waarbij overigens ook hun Brusselse identiteit een rol van belang speelt:

“Er zijn er die in de knoop liggen met zichzelf. De Europese scholen, daarvan dacht men in het begin dat ze ‘Europeanen’ zou vormen, maar dat is niet uitgekomen. Ze voelen zich vaak niet meer of minder Europees dan veel anderen. Ze moeten zich eerst ‘iets anders’ voelen, gelinkt aan de oorsprong van hun ouders, en dan misschien Brussels, en eventueel dan Europees. Maar bijna niemand zal op de vraag naar zijn identiteit antwoorden dat hij zich in de eerste plaats ‘Europeaan’ voelt, of Brusselaar. Eerst associëren ze zich met hun lokale identiteit, dan op een ander niveau voelen ze zich pas Europees.”

De lerares van de Europese School Brussel I ziet minder de groei van een gezamenlijke Europese identiteit, dan het verlangen naar en gehechtheid aan het land van herkomst – dat ze eigenlijk helemaal niet goed kennen:

“Ze zeggen wel dat ze Europeaan zijn, maar in feite zijn ze zeer gehecht aan hun land van oorsprong (van één van de ouders, nvdr), maar dat land kennen ze niet en ze gaan er alleen tijdens vakanties heen, wat maakt dat ze daar ook in feite een vreemde zijn. Ze ontwikkelen voor hun oorspronkelijke land, taal en cultuur wel een soort van infantiel nationalisme. Je ziet dan dat wanneer hun land meedoet aan een

voetbalcompetitie, ze daarvoor fanatiek supporteren, maar dieper gaat dat dan ook niet.”

Het bleek ook uit onze individuele gesprekken met Eurokids:

“Sommigen hebben geen thuis en eigenlijk ook geen identiteit. Die weten niet waar ze thuis horen. Er zijn er die daar problemen mee hebben.”

Een meisje (17) met wie we spraken komt uit een gemengd Fins-Duits gezin. Haar eerste taal is Duits (de taal van haar moeder), haar tweede taal is Zweeds, de taal van haar vader – weliswaar een Fin, maar behorend tot de Zweeds-sprekende minderheid van Finland, circa vijf procent van de bevolking. Al spreekt ze dus de meerderheidstaal van het land niet, haar hart ligt toch het meest in Finland, waar ze als kind vele vakanties doorbracht. Temidden haar Duits-Fins (en Zweedse) worsteling noemt ze zichzelf ook nog eens “half Belgisch”, omdat ze in dit land is geboren en opgegroeid en één van de landstalen spreekt (Frans). Wat volgens haar het geval is voor de meerderheid van haar klasgenoten en vrienden:

“En zelfs al werden ze niet in België geboren, dan kwamen ze al als kind naar België en groeiden ze er op. Meestal hebben ze dan geen enkele herinnering meer aan hun geboorteland. (...) Veel Europese jongeren weten niet meer waar thuis is. Dat is een voordeel (je kan vrijer denken), maar ook een nadeel: je worstelt met de vraag waar je nu in feite vandaan komt, wat je echte roots zijn, wat je identiteit eigenlijk is.”

Volgens Céline Oosterlynck treden problemen pas op nadat ze de Europese school verlaten, en ze – zie verder – vaak terechtkomen in een meer monocultureel milieu:

“Zo lang ze in zo’n gemixte groep zitten waarin iedereen verschillende identiteiten combineert, gaat alles goed. Het is pas wanneer ze verder studeren, en bijvoorbeeld naar de universiteit gaan in het Verenigd Koninkrijk dat ze beseffen dat niet iedereen is zoals hen. Dan beseffen ze dat de meeste andere jongeren op de unief een identiteit hebben, en dat zij zelf geen wortels hebben – sommigen maken dan een verlate puberteitscrisis door: wie ben ik, wat zijn mijn roots, wat is mijn identiteit, waar hoor ik thuis. Sommigen gaan dan naar het land van hun pa of ma om te studeren en te leven, maar dat is vaak geen goede zaak omdat ze dat land slechts als vakantieoord kennen en dat valt dan ook tegen. Sommigen komen terug naar Brussel want hier is het makkelijker voor hen om verder het leven te leiden dat ze gewoon waren. Al is het voor hen ook niet altijd evident om een job te vinden op Europees niveau.”

Ook de lerares van Brussel I heeft al vastgesteld dat een identiteitscrisis meestal op zich laat wachten tot ze iets ouder zijn; wanneer ze nog school lopen in de Europese scholen hebben ze daar nog niet zoveel last van.

Tot slot. Ander onderzoek hierover ontbreekt, maar uit indicaties maken we op dat Eurokids niet simpelweg een Europees elitecorps zijn dat het Europees burgerschap uitstraalt. Dit is een te simpele visie. Overigens wijzen waarnemers erop, dat ook binnen het corps Euro-ambtenaren als zodanig, het euro-idealisme er de laatste tijd wat is uitgegaan. Volgens Yann Gall, de voormalige directeur van het Verbindingsbureau Brussel-Europa:

“Naarmate het personeelsbestand van de Europese instellingen aangroeide, wonnen de nationale netwerken aan belang. In de heroïsche beginjaren van de Europese Gemeenschap was er weinig personeel en een sterke teamgeest. (...) De militante houding van de eerste ambtenaren, de pioniers van de Europese opbouw, heeft vandaag plaats geruimd voor een neutralere houding, waarbij een carrière als Europees ambtenaar beschouwd wordt als een ‘normale’ carrière.”

Men kan echter ook niet zeggen dat de Europese gedachte helemaal niets betekent voor de Eurokids; integendeel. Misschien zijn ze bezig met de uitbouw van een Europese identiteit, maar dan met vallen en opstaan; trial and error. Het gemeenschappelijke kenmerk van de Eurokids is niet dat ze allen “dé Europese identiteit”, uitdragen, maar dat ze, eventueel op weg daar naartoe, dezelfde soorten ervaringen doormaken en dezelfde soorten problemen ondervinden.

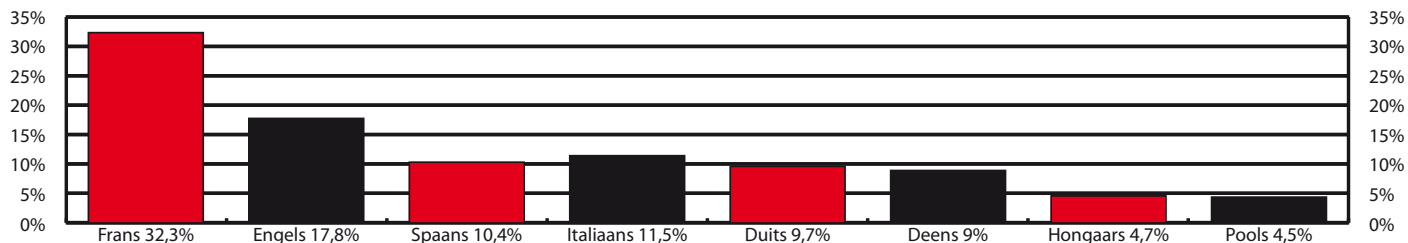
3.1.3 PROFIEL VAN DE EUROPESE SCHOLIER

CULTURELE DIVERSITEIT

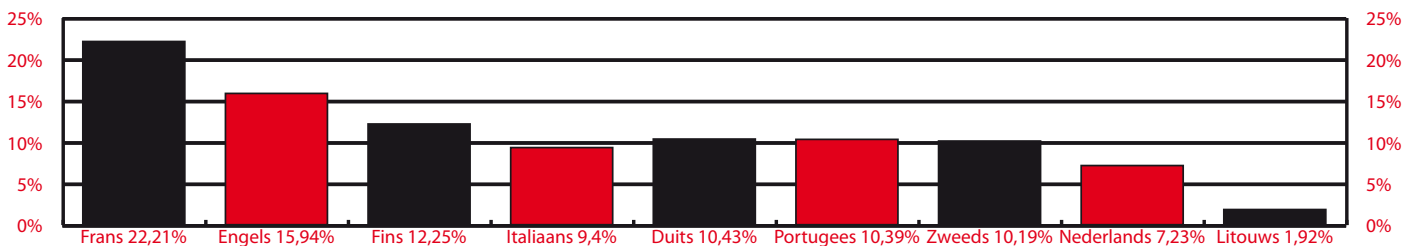
De culturele diversiteit binnen de groep Eurokids is duidelijk. We hebben, op het niveau van de individuele scholen, geen gegevens over de nationaliteit van de leerlingen, maar slechts over taalsecties. Hier de cijfers (voor 2008) van de aantallen per taal-sectie, per school, voor de 4 Brusselse Europese scholen afzonderlijk en in totaal.

De cijfers geven een beeld van welke moedertaal de leerlingen hebben – al moet men daarbij bedenken dat vele leerlingen uit gemengde huwelijken komen, en dus soms meer dan één “moedertaal” zullen hebben.

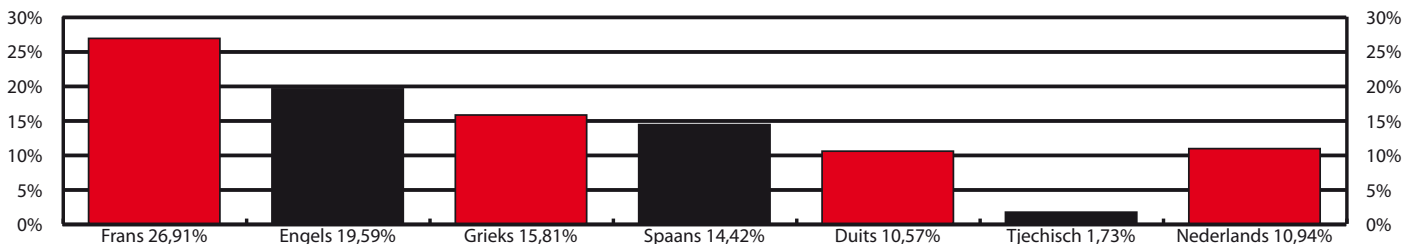
Brussel I heeft 3.057 leerlingen, verdeeld in 8 taalgroepen.

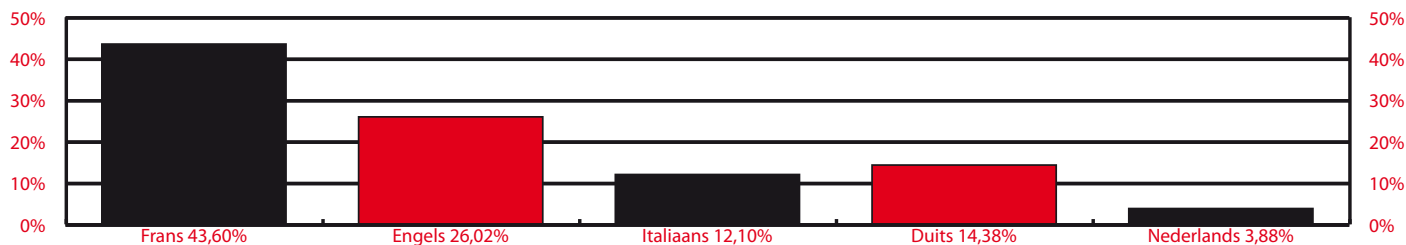
BRUSSEL II heeft 2.904 leerlingen, verdeeld in 9 taalgroepen

BRUSSEL III heeft 2.649 leerlingen, verdeeld in 7 taalgroepen

BRUSSEL IV heeft 438 leerlingen, verdeeld in 5 taalsecties

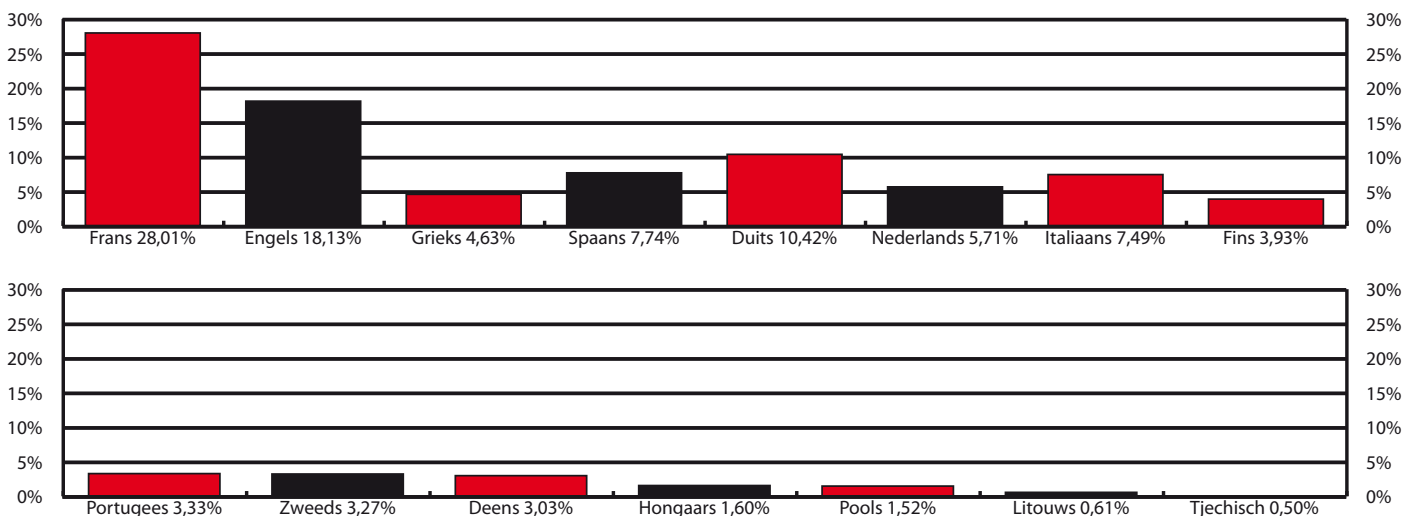

In totaal zijn er 9.048 leerlingen in 15 taalgroepen (wat wil zeggen dat 8 van de 23 officiële talen van de Europese Unie op dit moment niet vertegenwoordigd zijn). Frans, Engels en Duits zijn dus vertegenwoordigd in alle vier de scholen; voor kleinere talen zoals Grieks, of zeker Tjechisch of Litouws, hebben de ouders geen keuze, en moeten ze hun kinderen naar één welbepaalde school sturen.

Onderstaande tabel geeft een beeld van wie waar terecht komt:

School	Waar?	Sinds?	Hoofdtalen (L1)	Exclusieve talen (L1)
BRUSSEL I	Ukkel	1958	Frans, Engels, Spaans	Deens, Hongaars, Pools
BRUSSEL II	Woluwe	1974	Frans, Engels, Fins	Fins, Portugees, Zweeds, Litouws
BRUSSEL III	Elsene	1999	Frans, Engels, Grieks	Tsjechisch, Grieks
BRUSSEL IV	Laken	2007 (voorlopige opening)	Frans, Engels, Duits	Geen

TAALSECTIES --- TOTAAL VOOR DE VIER EUROPESE SCHOLEN IN BRUSSEL

Men ziet duidelijk hoe Oost-Europese taalsecties voorlopig ondervertegenwoordigd zijn; de uitbreiding naar het Oosten van de EU is dan ook nog recent (2004) en in de komende jaren mag men hier een behoorlijke stijging verwachten.

Meerdere gesprekspartners melden dat binnen dit zeer divers geheel er niettemin één onderscheid van groot belang is: dat tussen de Latijnse en de Germaanse talen. De sprekers ervan vormen als het ware twee blokken:

“Onze gemeenschappelijke taal is meestal Engels. De groep van Europese jongeren is onderling ook niet één groot blok: je hebt ruwweg een opsplitsing in een Germaans en een Latijns blok. Bij het uitgaan en zo is het nu eenmaal plezanter als je je eigen taal kan spreken.”

Dit onderscheid is vooral belangrijk buiten de school:

“Op school vallen de verschillen niet op want dan heb je een gedeelde realiteit, maar buiten school valt de groep van Europese jongeren uiteen. De Latijnse groep van rond de Middellandse Zee (Spanjaarden, Italianen) trekken samen op, en de meer Germaanse landen doen hetzelfde (Denen en Duitsers bijvoorbeeld). Dat zorgt voor afstand.”

Conclusie. De samenstelling van de groep scholieren aan de Europese Scholen in Brussel is zeer divers, al overweegt de Franse en de Engelse taalgroep. Binnen die diversiteit is het onderscheid tussen Latijnse en Germaanse talen belangrijk: sprekers van deze talen hebben eerder de neiging met elkaar om te gaan, dan met de anderen.

SOCIAAL HOMOGEEN

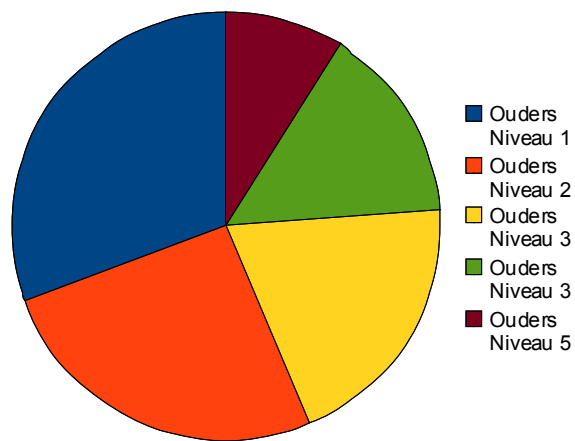
Waarnemers wijzen erop, dat de diversiteit binnen de groep Eurokids zich enkel situeert op cultureel vlak. Op sociaal-economisch vlak, daarentegen, zijn de Eurokids, zoals wij ze definiëren (leerlingen van de Europese school) namelijk zeer homogeen. Ze delen een zeer hoog socio-economisch profiel. Een onderzoek naar de na-schoolse carrière (academisch en professioneel) van de oud-leerlingen van Europese scholen vat het zo samen:

“(...) one may refer to the European Schools’ population as having quite unique characteristics as far as social background (in terms of educational levels) is concerned.”

De studie deelt de beroepen van ouders in in 5 niveaus:

- niveau 1 is directie-niveau binnen de EU of daarbuiten C.E.O. C.FO. &c in een privé-bedrijf
- niveau 2 zijn beleidsuitvoerende taken binnen de EU (universitair niveau) of daarbuiten bijvoorbeeld artsen, advocaten en journalisten
- niveau 3 is administratief personeel binnen de EU, of daarbuiten
- niveau 4 zijn chauffeurs, klerken &c binnen de EU of daarbuiten
- niveau 5 zijn arbeiders, hotelbedienden...

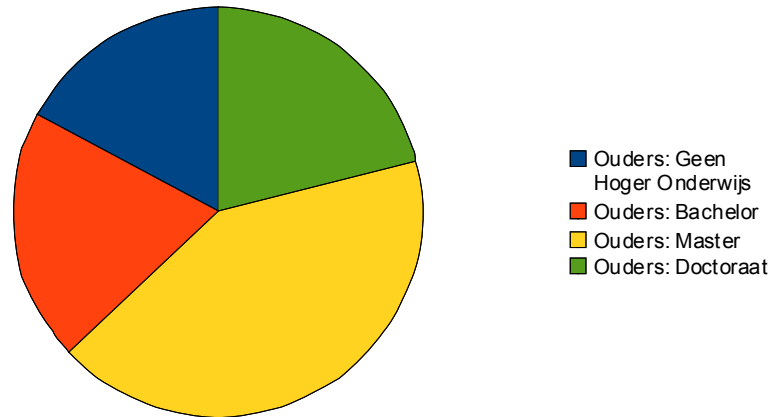
31% van de leerlingen in de “grote scholen” (Brussel & Luxemburg) heeft minstens één ouder die werkt op niveau 1 en 26% heeft minstens één ouder die werkt op niveau 2. Niveaus 3, 4 en 5 halen respectievelijk 20%, 15% en 9%.

Dit wil zeggen dat de scholen een selectie uitvoeren binnen de categorie Europese ambtenaren: de hogere niveaus zijn oververtegenwoordigd. De Europese scholen bieden alleen ASO aan, en er zijn geen voorzieningen voor wie daar tussenuit valt, dixit Ans Persoons van het Verbindingsbureau Brussel-Europa:

“De Europese scholen voorzien alleen ASO. Leerlingen die niet meekunnen op dat niveau, die vallen uit de Europese scholen. Het is niet omdat je ouders allebei bollebozen zijn dat je als kind dat ook per se bent – je ziet dan ook een groot probleem. Die kinderen kunnen alleen in Belgische scholen terecht.”

Zeer opvallend is ook de academische achtergrond van de ouders: van 83% van de leerlingen in Europese scholen heeft minstens één van de ouders een diploma hoger onderwijs, daarvan: is 20% bachelor of equivalent; 42% master of equivalent en 21% doctor

En dat is, afhankelijk van de leeftijdscategorie, vier tot vijf keer hoger dan het EU 19 gemiddelde (EU 19: alle landen aangesloten bij de Europese Unie voor de uitbreiding naar het Oosten in 2004). Volgens UCL-filosoof Philippe van Parijs leidt het systeem van de Europese scholen dan ook tot een “sociaal-homogeen regime”, dat onder leerlingen gevoelens van superioriteit aanmoedigt. Het probleem, aldus Van Parijs is “social separation”:

“Het is niet goed voor de nakomelingen van de EU-bureaucratie om op te groeien in zo'n sociaal homogene omgeving. Ook is het niet goed voor een stad als Brussel om zijn schoolbevolking afgeroomd te zien door wat neerkomt op een kwalijk apartheidsregime: wanneer je wordt toegelaten op een eliteschool, op basis van de status van je ouders, is het moeilijk om geen gevoel van superioriteit te ontwikkelen ten aanzien van anderen. Bovendien hebben Europese scholen geen technische- en beroepsrichtingen. Daaruit volgt dat minder academische kinderen automatisch worden gedropt in het Belgisch systeem of worden op internaat gestuurd in hun land van herkomst.”

10% van de scholieren zijn van niet-EU-ambtenaren, maar dat aandeel zal volgens Van Parijs niet stijgen, integendeel. De Belgische overheid is krachtens een conventie uit de vroege jaren 1960 verplicht de accommodatie te voorzien (gebouwen + uitrusting) voor elk kind dat recht heeft op Europees onderwijs, dat wil zeggen de kinderen van Europese ambtenaren werkzaam in Brussel (en Mol). In de jaren '60 pasten alle toenmalige Eurokids nog in twee kleine gebouwen, maar intussen telt Brussel 40.000 Europese ambtenaren, en hun aantal stijgt nog steeds. De Belgische overheid ziet er dan ook op toe dat ze niet betaalt voor kinderen die niet onder de conventie vallen. Zo is de sociale separatie bij verdrag geregeld.

Als antwoord op de vraag of de Europese scholen de kloof kunnen dichten (sociaal en cultureel) tussen de landen: “Cultureel, ja; sociaal, nee – integendeel.” Zoals Van Parijs heeft Yann Gall op zich woorden van lof voor de scholen en hun pedagogische aanpak maar hij voegt er aan toe:

“Toch vormen deze scholen ghetto’s die contacten tussen de kinderen van eurocraten en Belgische kinderen belemmeren, wat niet echt bevorderlijk is voor hun integratie. We kunnen alleen maar hopen dat in deze scholen een mix tot stand komt van kinderen van autochtone Brusselaars en kinderen van eurocraten.”

Maar als de conventie tussen de Belgische en Europese overheid het effect heeft dat Philippe Van Parijs voorspelt, namelijk deze mix verhinderen, zal dit inderdaad een kwestie blijven van “we kunnen alleen maar hopen”. Er is geen plan om die mix daadwerkelijk tot stand te brengen. En bovendien, zoals Yann Gall aanstipt, de “ghettoïsering” van de Eurokids strekt zich ook uit tot hun vrijetijdsleven:

“Zij kunnen kiezen uit een ruim netwerk van interne activiteiten (cultuurverenigingen, sportkringen, hobbyclubs...)”

3.1.4. INTEGRATIE IN BRUSSEL?

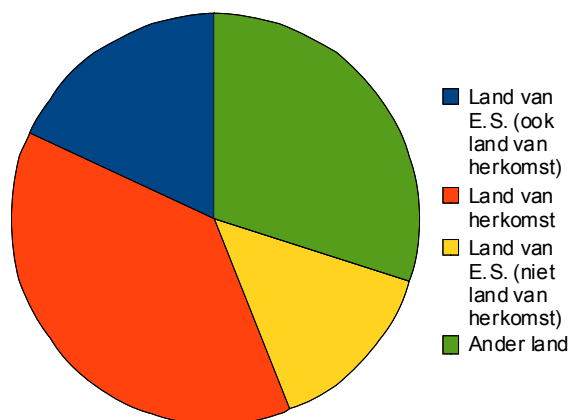
WEGLEIDEN UIT BRUSSEL

Het probleem met de structuur van de Europese Scholen: het leidt de Eurokids weg uit Brussel. Het onderwijs in de moedertaal, vermoedelijk samen met een zoektocht naar roots, brengt ze naar een universiteit in hun “land van herkomst”, dat wil zeggen, het geboorteland van één van hun ouders. Niet één van de 22 Eurokids met wie we spraken had het voornemen in Brussel te studeren. Dat had, zeiden ze, niet zozeer met de stad te maken, maar wel met de universiteiten, die niet allemaal opleidingen in het Engels voorzien. De meesten voorzagen hun hogere studies te volgen in het land van één van hun ouders, of aan een universiteit in een ander land, met meer prestige dan Belgische universiteiten. De twee Eurokids met wie we individuele gesprekken hadden, bijvoorbeeld, zullen gaan studeren respectievelijk aan een Duitse universiteit en in Oxford. “Belgische universiteiten zijn niet erg gereputeerd”, zo lieten de Eurokids optekenen. Naast het land van herkomst werd het Verenigd Koninkrijk het meest geciteerd als land waar ze hun hogere opleiding wensten te volgen, onder meer

omdat daar “meer studiekeuze” zou zijn. Maar het staat ook gewoon niet zo goed om aan een Belgische universiteit verder te studeren: het is een kwestie van prestige, én CV.

E.U.-onderzoek naar de professionele en academische carrière van ex-scholieren van de Europese Scholen (alle veertien, niet alleen deze in Brussel) bevestigt dit beeld. Op de vraag waar ze hun hogere studies waren begonnen, antwoordden de oud-leerlingen van de Europese scholen:

- het land van mijn Europese school (ook mijn land van herkomst): 18%;
- land van herkomst: 38%;
- land van mijn Europese school (niet mijn land van herkomst): 14%;
- ander land: 30%.

56% van de oud-leerlingen begon dus zijn hogere studies in hun land van herkomst. En van de 44% die niet voor hun studies terugkeren naar het land van herkomst, verlaat 30% toch het land waar ze hun Europese school volgden. Slechts 32% bleef dus in het land waar ze de middelbare school volgden;¹³ voor meer dan de helft van hen was dit ook hun land van herkomst.

Kortom: voor wie de Europese School volgt buiten zijn land van herkomst, is ter plaatse blijven voor hogere studies nauwelijks een optie. Vast staat dat ze

vertrekken. Of ze ook terugkomen, ooit? Daarover bestaan geen gegevens. Uit onze groeps gesprekken bleek wel dat de meesten van plan waren na hun studies terug te keren – als ze dachten aan later (“wanneer we een gezin hebben”) dachten ze aan de groene, propere gemeentes in het Brussels Gewest om zich te vestigen, zoals Ukkel – gemeenten waar de meesten van hen nu al woonden. Velen hebben het plan om na hun studies terug te keren:

“(…) ze wonen dan liever toch in Brussel dan in Parijs want daar zijn ze minder thuis.”

Maar eerst, zo is hun gevoel, moeten ze toch even elders hebben geleefd, liefst in een mondiale stad zoals New York of Tokyo. Dat hoort, aldus een Eurokid met wie we een in-depth interview hadden, nu eenmaal bij hun milieu en verwachtingspatroon.

Dit zijn enkele indicaties; opnieuw ontbreekt hierover ander onderzoek. Wel is vastgesteld dat vele oud-leerlingen van Europese scholen na hun studies terecht komen in een “internationale” werkomgeving. En aangezien Brussel op dat vlak heel wat kansen biedt, is een dergelijke terugkeer zeer goed voorstelbaar. Natuurlijk is Europees ambtenaarschap niet erfelijk en slechts 7% van de ondervraagden ging in de voetsporen van hun ouders ook voor de EU werken.¹⁴ 2% werkte voor een andere internationale publieke instelling; slechts 4% voor een nationale overheid. Daarnaast werkte 9% in industrie, 34% in service sectors (consultancy, recht, financiën) en 29% in non-profit of equivalent (les geven, media...).

In elk geval gaf 59% van de ondervraagden aan zijn carrière te zijn begonnen in een “internationale” werkomgeving; terwijl dat nadien steeg tot 66% (op het moment dat de enquête werd afgenomen.¹⁵ Opmerkelijk daarbij is een relatief hoog percentage dat aangeeft te werken in een omgeving waar zijn moedertaal niet de voertaal is (27% voor de Franstaligen, 37% voor de Duitstaligen), en wanneer de moedertaal wel de voertaal is, dan vaak samen met nog een andere taal op gelijke basis. (Voor de Franstaligen 32%). Slechts 41% van de Franstalige ex-scholieren van een Europese school werkte in 2008 in een omgeving waar het Frans de enige dominante taal was.

Slotsom: de niet-Belgische scholieren van de Europese school, verlaten in bijna 9 van de 10 gevallen Brussel en België, om te gaan studeren in hun land van

¹⁴ Anoniem, Analysis of the academic and professional careers of graduates of the European Schools. Directorate General for Internatl Politics of the Union, 2008, 55

¹⁵ Anoniem, Analysis of the academic and professional careers of graduates of the European Schools. Directorate General for Internatl Politics of the Union, 2008, 54

herkomst, of nog een ander land. Met andere woorden, de Europese school leidt automatisch weg uit Brussel.

EUROBUBBLE?

Zeker op 16 tot 18-jarige leeftijd is de blik van de Brusselse Eurokids dus al stevig gericht op het buitenland. Binnenkort zullen ze Brussel verlaten; of ze ook terugkeren, ooit, is onzeker. Vraag is: zijn de Eurokids eigenlijk wel “geïntegreerd” in Brussel? Volgens de lerares van Brussel I niet: haar leerlingen, zegt ze, leven wel degelijk in wat wordt genoemd de Brusselse “Eurobubble”:

“Zeker en vast. Ze komen uit een gelijk sociaal milieu, ze hebben de neiging om ook cultureel in een homogeen milieu te vertoeven (‘Germaanse groep’ en ‘Romaanse groep’), en ten derde gaan ze ook uit op dezelfde plaatsen, zij het dat dat laatste ook wordt bepaald door hun woonplaats en de beschikbaarheid van openbaar vervoer. (...) De rest van Brussel, die niet behoort tot de bubble, dat kennen ze niet. Wanneer ik met hen op excursie ga in de buurt van het kanaal, dan is het alsof ik met hen naar het buitenland trek. Ze zijn zich hoegenaamd niet bewust van de sociale samenstelling en tegenstellingen in Brussel. Zo ga ik met hen naar organisaties die met daklozen of asielzoekers werken, en het is voor de meesten de eerste keer dat ze erbij stil staan dat zoiets in Brussel bestaat en dat er organisaties zijn die zich voor die mensen inzetten. De meeste van die jongeren zijn ontworteld en leven ver verwijderd van de sociale realiteit.”

Van de tien scholieren met wie we spraken in groeps gesprek 1, waren er maar drie in Brussel geboren. Of ze zich Brusselaar voelden? Het antwoord was weliswaar bevestigend, maar er klonk weinig overtuiging in door. (“Bwa ja”) Hoe noemen ze zich dan wel? Zes van de 10 antwoordden “Europeaan”. Eén meisje antwoordde “een persoon” en ze voegde daaraan toe:

“Ik ben geboren in Zuid-Afrika maar ik heb daar geen link mee omdat ik er niet ben opgegroeid. Ik ben in Brussel opgegroeid. Mijn vader is Deens, mijn moeder Jamaicaans. Ik voel mij vooral Deens doordat ik op school Deens leerde. Ik heb ook wel een connectie met België, maar ik voel mij geen Belg.”

Ook in de groepsinterviews was er weinig animo voor België. Dit is alleen maar het land waar ze wonen; hun emotionele thuis, taal & cultuur bevindt zich elders. Voor de ene scholier die zich wel deels als “Belgische” zag, was dit deel

van een meervoudige identiteit, waarin ze zelf ook niet zeer klaar zag:

“Als ze mij vragen van waar ik ben, dan zeg ik ‘van Brussel’ want dat is tenslotte wel waar, zelfs al ben ik eigenlijk ook een Française. Laat ons zeggen dat ik Franco-Belge ben.”

We vroegen een Duits-Finse Eurokid (17) welke rol Brussel en België nu eigenlijk spelen in haar leven. Haar antwoord:

“Bruxelles est ma maison. It's my home.”

klonk meer als de vaststelling van een gegeven dan iets anders; haar verlangen gaat duidelijk uit naar andere plaatsen in Europa: Duitsland en Finland. Maar:

“Brussel heeft wel een zekere charme, en ik ken de stad zeer goed. Ik hou van de details van Brussel, en van de diversiteit in de stad, zelfs al is de stad klein.”

Maar zich echt verdiepen in Brussel en België in al zijn complexiteit doet ze niet, zegt ze – net zomin als haar schoolgenoten. Zo lezen Eurokids, zegt ze, liever het Engelse weekblad (met mondiale belangstelling) The Economist, dan het Brusselse expat-maandblad The Bulletin. The Economist wordt hen aangeraden als een goede voorbereiding op hoger onderwijs in het Engels – dat is nuttig. Terwijl, waar is The Bulletin goed voor?

“The Bulletin gaat toch vooral over Brussel en België, en daar zijn de meesten niet in geïnteresseerd. We gaan toch weg uit Brussel om te studeren, en bovendien is Brussel en zeker België veel te gecompliceerd om je in te verdiepen. Je besteedt je energie toch beter aan iets anders?”

Een Eurokid met wie we een individueel gesprek hadden, wiens moeder Belgische is, bekijkt het milieu van de Eurokids deels van binnenuit, deels van buitenaf. Ook hij stelt vast dat zijn mede-leerlingen “wel degelijk leven in een Eurobubble”:

“Ze spreken de lokale taal niet. Hun kruispunt is de Europese school: daar draait alles rond. Studeren natuurlijk, maar ook vrienden en vrije tijd. (De school organiseert allerlei extra activiteiten – sport, cultuur, extra lessen – na de schooluren bijvoorbeeld, nvdv.) Anderzijds zijn er bijvoorbeeld ook de voetbalclubs van hun landen van oorsprong in Brussel – ze volgen echt nooit het Belgische voetbal, alleen dat uit hun eigen land.

(...) In het algemeen interesseert België hen eigenlijk niet. Niet dat ze iets hebben tegen Brussel, ze zijn er gewoon niet mee bezig. Natuurlijk, uitgaan doen ze wel, en voor de jongens telt dan vooral of er mooie meisjes zijn, dan maakt het niet uit waar ze uitgaan. In elk geval: echt contact speelt zich eigenlijk vooral op school af. (...) Er zijn grote verschillen in de leefwereld van Belgische en Europese jongeren. (...) Wij hebben ook op verschillende plaatsen in de wereld gewoond, reizen vaker en zijn daardoor misschien wat ‘wereldwijzer’ dan Belgische jongeren, die vaak wonen in de stad of het dorp waar ze als kind al woonden, en die niet veel hebben gezien. Dat maakt dat wij een andere belevingswereld hebben. We hebben ook een iets groter budget dan de doorsnee Belgische jongere: allemaal komen we uit gezinnen waar de ouders iets meer verdienen.”

Volgens dezelfde jongen is de behoefte om meer Belgen te leren kennen eerder klein – om niet te zeggen afwezig:

“De meesten vinden het niet jammer, denk ik, dat ze geen Belgen kennen. Ze zijn onder mekaar en maken gebruik van het land en de stad zoals zij dat willen. Meer behoeften hebben ze denk ik niet. De Denen bijvoorbeeld die andere Denen kennen en die samen leven in Brussel: die moeten niet echt Belgische mensen kennen om zich goed te voelen in Brussel.”

Volgens de ander Eurokids, daarentegen, heeft het feit dat ze zich niet hechten aan Brussel of België, minder te maken met henzelf, dan met de Belgische inwoners van Brussel:

“Belgians don’t mix”

Belgen hebben volgens hen niet de neiging makkelijk contact te maken, en staan afwijzend tegenover toenaderingspogingen van niet-Belgen. Als ze bijvoorbeeld tijdens het shoppen een gesprekje proberen aan te knopen, met de caissière of zo, dan krijgen ze geen gehoor. Waar ze uitgaan, komen er vooral oudere Belgen, en daar hebben ze ook al niet de neiging makkelijk in gesprek te raken. Ze komen wel leeftijdgenoten tegen in de Belgische sportclubs waar ze (de jongens) lid van zijn: voetbal, waterpolo, rugby. Maar die Belgen zijn “not very outgoing”. Ze blijven liever bijeen, opgesloten in hun kleine wereldje, zo is de idee. Volgens de Eurokids valt ook het meertalig karakter van Brussel wat tegen: Frans is en blijft de voertaal:

“Als je geen vloeiend Frans spreekt, is het al helemaal erg. Dan is het echt niet

mogelijk, dan weigeren sommigen om te communiceren. Misschien dat ze geen Engels spreken, dat kan.”

De lerares van Brussel I bevestigt dat, ondanks hun meertalige opvoeding in de school en vaak ook thuis, taal toch een drempel kan zijn:

“(…) velen spreken geen Frans (laat staan Nederlands), maar hun moedertaal plus Engels. Die jongeren organiseren zich in kleine groepjes, maar theater en andere culturele uitingen bestaan vooral in het Frans en dus hebben ze beschikking over een minder groot aanbod in Brussel.”

Tenslotte: via de school komen ze soms wel in contact met Belgische leeftijdgenoten, zoals via de “mini-entreprises”: een project gecoördineerd door vzw Les Jeunes Entreprises om schoolgaande jongeren *entrepreneurial skills* bij te brengen, en dit in heel Waals-Brabant en Brussel:

“Elk jaar hebben we in het kader van de mini-entreprises drie bijeenkomsten met andere Belgische scholen. Dat is een moment waarop er dus contact is tussen Europese jongeren en Belgische jongeren.”

WAT IS INTEGRATIE?

De band die Eurokids hebben met Brussel of België lijkt dus niet zo sterk. Een cruciale vraag is echter: wat is integratie in Brussel? Wie is geïntegreerd, en waarin precies? De enorme diversiteit van Brussel, qua samenstelling van de bevolking, is reeds aangehaald. In dat kader, zegt de Britse socioloog Adrian Favell, verliest de klassieke idee van integratie – zich aanpassen aan de cultuur van zijn nieuwe land – zijn zin en betekenis:

“A person can be perfectly well ‘integrated’ into Brussels life, while not knowing Belgians at all. Although this may offend Belgian readers, it is essential that they recognize this fact.”¹⁶

De idee dat “Europeanen” zich niet zouden integreren in Brussel, aldus nog Favell, is fout. En de idee dat ze zich zouden moeten integreren in België noemt hij “absurd”. In Brussel zijn “Europeanen” al thuis -- los van de vraag

16 Adrian FAVELL, Free Movers In Brussels. A Report on the Participation and Integration of European Professionals in the City. Brussels, IPSOM Working Paper, 2001, 47

hoeveel “Belgische vrienden” ze eventueel hebben. Voor de “Europeanen”, aldus Favell, biedt Brussel het beste wat België te bieden heeft (vooral zijn diversiteit) terwijl de stad intussen is gevrijwaard van het negatieve in België, zoals het terugplooiën op mono-etnische identiteit of een grote extreem-rechtse partij. In een studie uit 2004 trad Yann Gall van het verbindingsbureau Brussel-Europa dit beeld bij:

“Het misverstand van de integratie van de eurocraten in Brussel steunt misschien gedeeltelijk op een verkeerde opvatting van een ééngemaakte identiteitscultuur die in Brussel niet van toepassing is. Het Brussels Gewest heeft immers een bi-nationaal en sterk multicultureel karakter. Hoewel het wenselijk is dat de expats meer in contact treden met de Belgisch-Brusselse onthaalomgeving (Franstalig of Vlaams) is het zeer waarschijnlijk dat de buitenlandse inwoners een eigen identiteit zullen bewaren, waarbij ze evenwel een aantal Brusselse kenmerken zullen overnemen, aangezien het Brussels hoofdstedelijk gewest een echte internationale en multiculturele ruimte is geworden.”

“Integratie”, zegt Gall, is moeilijk in het “complexe etno-taalkundige en socio-politieke kluwen.” De afwezigheid van een overheersende nationale cultuur is overigens voor minister-president Charles Piqué minder een probleem dan een pluspunt: het maakt de stad er des te gastvrijer, des te opener op, vindt hij:

“(…) Brussels is distinguished by a unique quality which has allowed it to earn (and will allow it to retain) its newfound capital status: Brussels is capable of representing all the nations of Europe because it does not represent a single-nation culture, and is, therefore, not tempted by self-righteousness or the desire to impose its culture on others.”¹⁷

De Eurokids met wie we spraken, zijn in elk geval gewonnen voor de gedachte van Brussel “open stad”. Ze houden van het internationale karakter van de stad:

“Fijn aan Brussel is dat het enorm internationaal is. Loop eens op straat of neem de tram: al die talen die je hoort!”

In deze stad zonder duidelijke, dwingende identiteit zien ze een cruciale plaats voor zichzelf:

17

Charles Piqué, “Introduction” in Pierre Laconte, & Carola Hein (eds.) Brussels: Perspectives on a European Capital. Brussels: Publication of the Foundation for the Urban Environment, 2007

“In Brussel blijven er niet veel Belgen meer over. Dus niet zo raar dat onze vrienden meestal ook internationaal zijn.”

“Brussel heeft als stad niet echt een identiteit. Of het zou moeten zijn dat het zeer sterk internationaal is. In die zin zijn wij de Brusselaars bij uitstek. Er is hier in tegenstelling tot in New York bijvoorbeeld, waar iedereen die daar wil integreren de taal moet kennen of hij hoort er niet bij, in Brussel niet één taal die overheerst. Natuurlijk, velen spreken Frans maar je kan evengoed in het Engels overleven, of in andere talen. In Brussels you don't have to fit in. Wij, die deel uitmaken van de internationale gemeenschap in Brussel, zijn zo gezien het best geïntegreerd van allemaal.”

HET VERBINDINGSBUREAU

Op basis van bovenstaande citaten, zou men denken dat het Verbindingsbureau Brussel-Europa zich aansluit bij een bepaalde analyse van de stad, of een filosofie erover, die wordt verdedigd en verspreid door bijvoorbeeld Adrian Favell (een andere proponent is Eric Corijn) volgens welke Brussel, kort gezegd, geen Belgische stad meer is, maar wel een internationale, en dat integratie in België voor de internationale gemeenschap van Brussel een zinloos streven zou zijn. Zo zegt Ans Persoons over de Euro-ambtenaren:

“Ze voelen zich zeker geen Belg, wel ‘Brusselaar’. Dat is een identiteit die ze zich makkelijker kunnen aanmeten, omdat er geen dwingende identiteit aan verbonden is.”

Toch wil het Verbindingsbureau de Euro-ambtenaren wel degelijk laten integreren in een Belgische context:

“Wij proberen ouders te motiveren om hun kinderen naar Belgische scholen te sturen, zodat de kinderen geworteld worden in de Belgische, of Brusselse context.”

Andere maatregelen op dit vlak: de ruimtelijke spreiding van Europese ambtenaren bevorderen (om ze uit hun “ghetto” te halen) of door “uitwisseling” tussen autochtone Brusselaars en eurocraten. De visie van het Verbindingsbureau is dat aangezien de positie van Brussel als hoofdstad van Europa een juridische basis heeft sinds het verdrag van Edinburgh (1992)¹⁸, men dient te werken

¹⁸ Tijdens de Europese Raad van 1992 in Edinburgh werd een compromis bereikt: de zetel van het Europees parlement bleef in Straatsburg, maar in Brussel konden voortaan ook plenaire vergaderingen worden gehouden, en ook alle commissievergaderingen zouden in Brussel plaatsvinden. Zie GALL, p. 1

aan de “diepe integratie” van de Europese ambtenaren in Brussel, ook hun kinderen.¹⁹

Ten aanzien van de andere leden van de internationale gemeenschap van Brussel is die ambitie er niet.)

Het Verbindingsbureau, of Brussels-Europe Liason Office (BELO) is gesticht in 1991, met als doel (in hun woorden):

“to promote the image of Brussels as capital of Europe and seat of key European institutions, while at the same time informing residents of the important role played by Europe in the well-being and prosperity of the region.”²⁰

Het bureau telt tien personeelsleden. Behalve hun kantoor in de buurt van Schuman hebben ze ook een ‘antenne’ in het Europees parlement. Hun eerste doel is het oplossen van tal van praktische problemen van “Europeanen”– “van taalcurssussen voor de kinderen tot het afsluiten van een elektriciteitscontract”. Maar daarnaast heeft het verbindingsbureau een bredere missie: de integratie. Hierbij volgt het Verbindingsbureau een dubbele aanpak:

- werken op de groep zelf, hen meer in contact brengen met “geboren Brusselaars”
- vooroordelen tegen de groep Euro-ambtenaren wegnemen bij de geboren Brusselaars.

Hoe werkt het Verbindingsbureau in op de groep zelf? Ze zijn bijvoorbeeld altijd present op de jaarlijkse “Family Days”:

“Velen komen met hun partner en die moet hier ook zijn (meestal haar) draai vinden. Als er kinderen zijn ook. Voor jongeren is er niet echt iets voorzien, maar dat komt waarschijnlijk omdat de meesten op jonge leeftijd naar Brussel komen en dan nog geen kinderen hebben of alleen zeer jonge kinderen. “ (Ans Persoons)

Hoe gaat het Verbindingsbureau te werk in het wegwerken van vooroordelen? Een paar initiatieven:

- een drietalige stadswandeling (2010), i.s.m. BBOT-BNA (“Brussel Behoort Ons Toe. Bruxelles Nous Appartient):
- de Europe is Bling campagne (2007), om Brusselse jongeren te

19
20

Yann GALL, Eindverslag: Brussel, Hoofdstedelijk Gewest voor 450 miljoen Burgers.” Verbindingsbureau Brussel-Europa, 2004
http://www.brusselsforeurope.eu/partenaires_en

sensibiliseren (“brancher”) via een wedstrijd; een “mengeling van youtube en Schuman, van bling en Maastricht-normen.”²¹

- 120 leerlingen uit het Brussels onderwijs, in al zijn geledingen, laten brainstormen over “een nieuwe conventie voor Europa”.(2005)²²

Vooroordelen wegwerken is zeer belangrijk, zegt voormalig directeur Yann Gall; immers: Europese ambtenaren zelf vinden dat, meer dan door het ontbreken van onthaal-structuren, hun integratie wordt bemoeilijkt door “de koele Belgische publieke opinie waarmee zij geconfronteerd worden”. Daarover waren, zoals gezien, ook klachten tijdens onze gesprekken met Eurokids zelf. Europese ambtenaren zijn zeker niet de minste slachtoffers van vooroordelen. Het wordt de groep Europese ambtenaren in Brussel ten kwade geduid dat

- ze zich terugtrekken in een soort van ghetto, zij het dan één van de hogere klasse (aan de meren van Elsene, of de Britten in Tervuren), en zich niet te mengen met de lokale bevolking (hierover meer in het volgende deel);
- ze een hoog loon hebben, maar “geen belastingen betalen” (eigenlijk betalen ze wel lokale belastingen, en hun personenbelasting betalen ze binnen de EU) en de huizenprijzen opdrijven;
- dat ze op zich al werken voor de Europese Unie, die niet bij iedereen even geliefd is.

Volgens Yann Gall, de gewezen voorzitter van het Verbindingsbureau Brussel-Europa, leeft een zekere mate van “verbittering” bij de Euro-ambtenaren omwille van de persistentie van de vooroordelen. Ook Favell rapporteert dat leden van de internationale gemeenschap in het algemeen zich niet altijd even lekker in hun vel voelen in Brussel, en dat uit zich in het gevoel dat de Brusselse politie het op hen heeft gemunt:

*“the perception is that the police in Brussels are strongly negative towards European residents, when they get a chance to impose their authority on this ‘privileged’ population.”*²³

Eén dame vertelde Favell dat het binnenbrengen bij de politie van een op straat gevonden identiteitskaart op één of andere manier resulteerde in drie uur cel... Ook de Eurokids voelen zich in dit klimaat geviseerd. Op de vraag welke

²¹ http://www.blbe.be/default.asp?V_DOC_ID=2142; voor de website van de campagnes zie www.europeisbling.eu

²² Zie http://www.blbe.be/default.asp?V_DOC_ID=2148

²³ Adrian FAVELL, Free Movers In Brussels. A Report on the Participation and Integration of European Professionals in the City. Brussels, IPSOM Working Paper, 2001, 47

problemen Eurokids ondervonden, was het antwoord:

“De vooroordelen over ons: dat we rijk en arrogant zijn. Daardoor zijn we een wandelende schietschijf, bijvoorbeeld voor Arabieren: zij denken dat ze ons zomaar kunnen overvallen of dat ze ons aan de tramhalte kunnen zeggen dat onze rok te kort is, zoals mij overkwam. Arabische meisjes zeiden het mij gewoon in mijn gezicht. (...) Terwijl wij niet overdreven rijk zijn, en zeker niet allemaal. Wij moeten ook op ons geld letten. Een ander vooroordeel is dat we onszelf beter vinden dan een ander, dat we dus arrogant zijn. Enfin, we weten dat we niet erg geliefd zijn bij de andere Brusselaars, en dus klitten we aaneen.”

“Rijk” en “arrogant” -- Eurokids krijgen er allen mee te maken:

“Over ‘Europese jongeren’ bestaan veel vooroordelen, zoals dat we rijk zijn en arrogant. Je kan wel merken dat er een soort van jaloezie is. Er is ook veel mysterie, en jongeren zelf weten vaak ook niet goed wat hun ouders doen, behalve dan ‘werken voor Europa’. Natuurlijk, het is inderdaad een close community, en er zijn er maar weinig die contact hebben met Belgen.”

Ook Philippe Van Parijs stelt vast dat de Eurokids, samen met hun ouders, het doelwit vormen van vele klachten van Brusselaars. Tot op zekere hoogte vindt hij dat begrijpelijk. Europese scholen, zo zegt hij, worden door Brusselaars aan gevoeld als nog maar eens een privilege voor Europese ambtenaren. Dit ressentiment wordt nog eens versterkt door het feit dat de gebouwen worden geleverd door de Belgische overheid; dat wil zeggen: betaald uit de federale belastingen – waartoe Europese ambtenaren niet bijdragen. De spanningen lopen vooral op rondom de scholen zelf, waar omwonenden, aldus nog Van Parijs, overlast hebben van de verkeersopstoppingen en milieu-verontreiniging. De bitterheid is ook niet beperkt tot (Belgo-)Belgen: Europese journalisten, advocaten, lobbyisten, werknemers van NGO's etc hebben kinderen met exact dezelfde noden als kinderen van Europese ambtenaren, maar hebben geen – gratis – toegang tot de scholen. Voor vele van deze kinderen is er dan ook geen adequaat onderwijs voorzien in Brussel.

INTEGRATIE: CONCLUSIE

De Brusselse overheid laat verschillende geluiden horen, ten aanzien van het vraagstuk van de integratie van Europese ambtenaren:

- er is een duidelijke teneur die stelt: “Brussel is een internationale stad, hier ‘integreren’ is niet evident; we zouden zelf niet weten wat dit concreet betekent (Persoons, Gall, Picqué). Er is ook geen inburgeringstraject in Brussel als zodanig; er is er alleen één van de Vlaamse Gemeenschap in Brussel.
- Toch is er een tendens die zegt dat er wél aan integratie moet worden gewerkt, maar de aanpak daarbij is niet bepaald doortastend: ontmoetingen organiseren, “vooroordelen” wegnemen...

De overheid stelt zich weliswaar tot doel deze groep meer te laten integreren, maar is daarin zeer ambigu (ze weten het zelf niet) met als gevolg dat ze daarbij een aanpak volgen die in het leven van de doelgroep geen intrusief karakter heeft. Als ze er al iets van merken. De doelgroep zelf, intussen gaat ervan uit dat zij, door hun multi-cultureel karakter, in zeker opzicht méér “Brusselaar” zijn, dan de oorspronkelijke Belgo-Belgische bevolking, en veel recent onderzoek (Favell, Corijn) - of een soort filosofie die verspreid wordt - neigt ertoe hen in deze visie te bevestigen.

Andere groepen migrantenjongeren (Marokkanen, Polen, Portugezen wiens ouders niet voor de EU werken...) moeten zich wél noodgedwongen “integreren” in “het Belgische Brussel”: zij moeten zich, bij gebrek aan andere voorzieningen, inschrijven in het Belgisch onderwijs, ofwel dat van de Vlaamse, ofwel dat van de Franstalige gemeenschap.

3.1.5. PROFIEL VAN DE EUROKIDS: CONCLUSIE

De leerlingen van de Europese scholen vormen een cultureel diverse en sociaal homogene groep. Maar hoe cultureel “divers” ze ook zijn, hun gezamenlijke ervaringen met culturele diversiteit maakt ze eigenlijk ook weer cultureel homogeen; dit merken ze wanneer ze gaan studeren in hun (veel meer) mono-etnische land van herkomst, en ze merken dat ze daar ook niet echt thuishoren.

Kortom: het is een voldoende homogene doelgroep, opdat ze zouden kunnen benaderd worden voor publicaties en initiatieven, en wat meer is, het is de wens van de Brusselse overheid, via het Verbindingsbureau Brussel-Europa, dat dit ook zou gebeuren.

3.2 GEBRUIK VAN DE RUIMTE

Op welke manier maken Eurokids in het Brussels hoofdstedelijk gewest gebruik van de stedelijke ruimte? Eerst kijken waar ze wonen, dan waar ze voorts nog komen.

3.2.1. WAAR WONEN ZE?

In 2001 stelde een studie uitgevoerd in opdracht van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gewest vast:

“Het is opmerkelijk dat meer dan de helft van de E.U. ambtenaren die verblijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (64%) hun woonplaats hebben gekozen in slechts 5 gemeenten: Brussel-stad, Elsene, Sint-Pieters-Woluwe, Sint-Lambrechts-Woluwe en Etterbeek. Behalve deze, zijn er nog drie gemeenten met een relatief hoog aantal ambtenaren; Schaarbeek, Ukkel en Oudergem. Samen met de eerder genoemde vijf gemeenten, representeren deze 84% van het totaal. Het gaat eigenlijk om twee soorten gemeenten: de centrum-gemeenten, in de buurt van de bureaus van de Europese Unie (Brussel, Etterbeek, Elsene en Schaarbeek) en de residentiële gemeentes in het Zuid-Oosten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Ukkel, Oudergem en de beide Woluwes.”²⁴

Er is een ruimtelijke tweedeling in Brussel: arbeidsmigranten wonen in het noorden en het westen, de white collar internationale gemeenschap in het zuiden en het oosten.²⁵ Toen Europa zich vestigde in Brussel in eind jaren 1950, was het oostelijke gebied in volle expansie. De Europese ambtenaren vestigden zich er, en velen volgden in de loop der jaren hun spoor:

“Beetje bij beetje, met een sneeuwbaaleffect, ontstond er een sterke concentratie van

²⁴ Iris Consulting, Synthèse impact socio-économique 2001, 31. Nederlandse vertaling OUR

²⁵ Arjan VAN DAAL, Bruxpats. Het onthaal, verblijf en de positie van expatrianten in Brussel. Brussel & 's Gravenhage, ongepubliceerde studie, 2006, 17

Europeanen in welbepaalde gebieden. De nieuwe Europese ambtenaren die in Brussel aankwamen en die een woning zochten, kwamen via interne contacten en via de huisvestingsdienst van de Gemeenschap vooral terecht in diezelfde woongebieden. De huurprijzen stegen samen met de vraag, waardoor deze gebieden voorbehouden werden voor een bepaalde maatschappelijke categorie. In de buurt werden scholen opgericht voor de kinderen van de eurocraten of werd er een schoolbus langs gestuurd om hen naar een Europese school te brengen; er werden Europese sportclubs opgericht, enz.”²⁶

Céline Oosterlynck wijst erop dat ze vaak samen leven per nationaliteit, en vaak in de buurt van de internationale en Europese scholen:

“Ook leven ze vaak per nationaliteit, vooral dan de groepen die behalve eurocraten ook nog andere landgenoten in Brussel hebben, zoals de Spanjaarden en de Portugezen. Opvallend is ook dat ze zich vaak vestigen in de buurt van hun scholen, zoals de Britten rond de Britse school. Omdat de overheid dat weet, heeft ze ervoor gekozen om de 4de Europese school in Laken te voorzien, in het Noorden van de stad, met de bedoeling dat Eurocraten zich daar ook zouden komen vestigen.”²⁷

Die beslissing zet echter kwaad bloed, volgens Ans Persoons van het Verbindingsbureau Brussel-Europa:

“Furieus zijn ze daarover, en ze eisen een 5de school, die ze in de Europese wijk willen.”

Tegen de vestiging van de vierde school in Laken organiseerden Europese ambtenaren petitie en betogingen – alle zonder succes. Blijkbaar zijn vooral de Euro-ambtenaren van oost-Europese origine niet te spreken over de school in Laken – het zijn vooral hun kinderen die ernaartoe worden verwezen (ze zijn ook de meest recente groep). Ze appreciëren het niet van als het ware “over het kanaal te worden geduwd”.²⁸

²⁶ Yann GALL, Eindverslag: Brussel, Hoofdstedelijk Gewest voor 450 miljoen Burgers.” Verbindingsbureau Brussel-Europa, 2004, p.

6

²⁷ De vierde Europese school in Laken opent in principe zijn deuren op 1 september 2012 (zie “Europese School verrijst uit puin”, brusselnieuws.be, 17 maart 2010)

²⁸ <http://www.euractiv.com/en/pa/academic-european-school-system-triggers-social-separation/article-179404>

3.2.2. WAAR KOMEN ZE?

Eerst en vooral: naar de bewegingen van Eurokids doorheen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestaat tot dusver geen onderzoek. Op basis van de gesprekken die we met ze hadden hebben we, naar we menen, wel de ruwe essentie van hun ruimtegebruik kunnen vatten.

REFERENTIEKADER

Eerst en vooral: Eurokids zeggen tevreden te zijn in en met Brussel – zij het niet zéér tevreden. Brussel heeft veel goede kanten: alles is klein en overzichtelijk, terwijl “alles er toch is”. En allemaal goed bereikbaar:

“Brussel is okee als stad om in te wonen, maar echt verbonden voel ik mij er niet mee. Het is geen stad die je doet dromen of zo. Het is gewoon goed, maar ook niet meer.”
“Brussel is tof: het is klein en alles is er. Het is een kleine metropool. Vergelijk dat met Berlijn bijvoorbeeld: daar zit je bijna een uur op de metro voor je ergens bent. Terwijl hier is een groot deel van de stad goed ontsloten met de metro, en anders pak je de bus of de tram.”

Eurokids, zoals al blijkt uit het laatste citaat, hebben de achtergrond en de ervaring om Brussel te vergelijken met andere steden in Europa en daarbuiten. En dan komt Brussel er soms niet zo goed uit:

“Wat je mist in Brussel, is extravaganza zoals je in andere wereldsteden, en zelfs in kleine steden als Kopenhagen of Antwerpen wel ziet: mensen die zich uitbundig, artistiek en persoonlijk kleden. Jammer dat dat in Brussel niet bestaat.”

Maar ze beseffen ook dat een vergelijking van de stad waar men woont met een stad die men bezoekt niet altijd helemaal eerlijk is. De steden die ze bezoeken vinden ze vaak véél interessanter dan Brussel, maar dat is “coté vacances” – dat is “niet realistisch”:

“(…) in het dagelijkse leven zijn daar ook problemen en is alles niet zo fijn als het op het eerste zicht lijkt. Parijs bijvoorbeeld: na een tijd merk je dat de mentaliteit er niet zo fijn is als in Brussel, en qua transport is het ook niet ideaal: je zit veel te lang op de metro van het ene naar het andere deel van de stad.”

GEEN TIJD

Wat in elk gesprek naar voren kwam: de Eurokids hebben helemaal niet zoveel tijd om te besteden aan zoiets als “vrije stadsexploratie”. Hun school houdt hen voldoende aan de gang, ook buiten de lessen, met huiswerk en georganiseerd vermaak:

“We hebben zoveel werk voor school dat gewoon wat rondhangen in Brussel geen optie is. En op school wordt er ook veel georganiseerd, zodat we ook voor hobby’s en vrije tijd niet naar het centrum moeten.”

“Wij brengen zoveel tijd op school door, dat we bijna geen vrije tijd meer hebben. Alleen in het weekend kunnen we weggaan. Op school zijn er ook veel activiteiten.”

Niet alleen dat, in hun gemeente (bijvoorbeeld Ukkel) hebben ze, naar hun gevoel, zowat alle voorzieningen:

“Alles is hier (in Ukkel, nvdr) al, behalve dan om uit te gaan en te shoppen. Daarvoor gaan we wel naar het centrum. (...) Mochten er meer zaken zijn in Brussel die we in Ukkel niet vinden, dan zouden we natuurlijk meer gaan.”

En overigens:

“Hoezo waar gaan we in Brussel? We zijn hier toch in Brussel? (Ukkel, nvdr). Er zijn negentien gemeenten in Brussel en die zijn even Brussels als de Grote Markt.”

IJKPUNT: DE BEURS

Als de Eurokids naar het centrum gaan, dan doen ze dat vooral in het weekend, om uit te gaan en te winkelen:

“Wij komen wel in Brussel hoor. We spreken af op de Grote Markt en van daar gaan we naar cafés in de buurt.”

Hoe gebruiken de Eurokids het stadscentrum? Hun ijkpunt is de Beurs. Dit is voor hen het vaste punt van afspraak in het Brusselse stadscentrum. Hier kruisen de metrolijnen; hier zijn ook veel cafés in de buurt: Celtica aan de Kiekenmarkt (populair wegens zijn 1-euro-voor-één-pint-beleid); AB aan de

Anspachlaan, café Bonnefooi in de Steenstraat. Van daaruit spreiden ze richting Dansaertstraat (Archiduc) en soms tot de Kanaalzone (Fight Klub), of in de andere richting naar de Kolenmarkt en de Grote Markt. Uitgaan rond de Grote Markt, zegt een Eurokid, is ideaal. 's Avonds zijn de toeristen toch verdwenen; er zijn veel cafés en clubs (zoals Le You, Dusquesnoystraat) en in het nabijgelegen “pittastraatje” (Kaasmarkt) is er 24/24 goedkoop eten. Ook niet onbelangrijk, tenslotte: er is politie vlakbij; dit verhoogt bij de Eurokids, in tegenstelling tot bij sommige andere bevolkingsroepen die zich doorheen Brussel bewegen, het gevoel van veiligheid.

Afspreken voor de McDonalds aan de Beurs is vaak het vertrekpunt voor een avond uit, maar er zijn ook andere pleisterplekken, zoals de balustrades aan het justitiepaleis. En binnen de vijfhoek is ook de buurt rond station Kapellekerk een uitgaanscentrum voor sommige Eurokids, met Recylart of de populairste club bij Eurokids: The Fuse in de Blaesstraat. “En de Marollen doen we ook wel eens voor de rommelmarkt en de 2de handwinkels daar.” Ook Mirano, vlak buiten de vijfhoek in Sint-Joost-ten-Node, is een populaire club.

Er zijn ook een aantal aantrekkingspolen buiten de vijfhoek. Zoals daar zijn: Tour & Taxis, Louizalaan en omgeving (zoals de Guldenvlieslaan) om te shoppen en ook om iets te drinken (Bar People in de Guldenvlieslaan, Baraza in de Jourdanstraat); Belga en de buurt rond Flagey, tot aan Matongé: “Daar komen ze wel eens, bijvoorbeeld voor de platenwinkels daar, en de meisjes voor de kappers en de retrowinkels.” Maar de buurt rond Flagey is om meerdere redenen toch minder aantrekkelijk voor de doelgroep:

“In de buurt van de Grote Markt zit alles samen, dat is makkelijk. Als je in Elsene uitgaat, dan is dat minder het geval. Dan moet je al tien minuten stappen als je naar een ander café wil gaan.”

Muziek is ook een motivatie voor Eurokids om zich buiten vertrouwde banen te begeven. Sommigen kennen Belgische bands, en komen daarvoor naar de AB (zie ook de fuiven van “Fuck You Brussels”). Er is ook een vrij grote techno gemeenschap onder de jongeren, die zich organiseert via Facebook en via The Fuse:

“Je krijgt ons het makkelijkst ergens als het een festival is. Daar is namelijk veel volk (wij houden van massa's, daar voelen we ons veilig) en daar is muziek. Meestal zijn er ook veel verschillende soorten mensen, wat aangenaam is omdat wij meestal in ons

eigen kleine groepje zitten. En festivals zijn niet duur, wat ook belangrijk is voor ons. Couleur Café is denk ik het meest populaire festival bij Europese jongeren. Normaal wagen we ons nooit in die buurt van Brussel (Tour & Taxis over het kanaal, nvdr), maar met dat festival komen we er dus wel.”

Daarnaast maken Eurokids ook gebruik van de groenzones in de stad, zoals het Warandepark, het Terkamerenbos, het Skatepark in Watermaal-Bosvoorde of in Kraainem... Het is dus niet zo dat ze zich volledig beperken tot de omgeving van de Beurs, maar op andere plekken komen ze minder, zegt een Belgisch-Duitse Eurokid:

“Muziekfestivals zoals aan Flagey, daar geraken ze nog, maar Tour & Taxis is voor velen te ver want de meesten wonen in het zuiden van Brussel, dus daar moet je rekening mee houden: van waar ze komen. Couleur Café is ook op Tour & Taxis maar dat kennen ze wel en daar geraken ze makkelijker: het is een “veilig” festival en veel Eurokids trekken er naartoe.”

De lerares van Brussel I wijst erop dat men vanuit het Zuiden van Brussel, waar de meeste Eurokids komen, niet zo vlot overal geraakt:

“Er zijn ook mobiliteitsbeperkingen die maken dat je in bepaalde stukken van Brussel niet zo makkelijk kan komen. Of niet weg geraakt waar je woont: bijvoorbeeld voor wie in het Zuiden van Brussel woont is er weinig openbaar vervoer.”

Ze voegt daar overigens aan toe dat de Eurokids, wanneer ze zich begeven buiten hun vaste territorium, dus hun gemeente en de buurt rond de Beurs, zich al snel onwennig voelen:

“Ze gaan soms wel best ver uit hun vertrouwde omgeving, bijvoorbeeld naar Tour & Taxis voor festivals of expo’s. Maar ze verplaatsen zich alleen in groep, en voor een actie, en in zo’n buurten komen ze maar af en toe eens, ze komen daar niet echt vaak, hun leef- en uitgaansbuurt is daar niet. Dus echt benul van waar ze zijn hebben ze dan ook vaak niet.”

“SCARY”

Eurokids verplaatsen zich vooral met metro, tram en bus en slechts zelden met de fiets: “te veel heuvels”. Ze kennen het metroplan goed, tenminste de haltes

die ze gebruiken. (Het deel van de stad waar ze wonen heeft overigens meestal geen metro.) Toch hebben ze ook klachten over het openbaar vervoer. Een eerste is dat er te weinig lijnen zijn, en dat het te duur is. Andere problemen zijn de toestand waarin de voertuigen zich bevinden, en angst voor andere gebruikers.

“Wat wel een nadeel is, is dat de metro hier echt run down is: smerige toestellen, besmeurde ruiten. Echt vies en afgeleefd. De metro in veel andere landen is veel beter onderhouden. Dus echt uitnodigend is het niet om in Brussel de metro te nemen. Ook heb je soms een onveiligheidsgevoel in de metro. Marokkanen die zich niets van reglementen aantrekken en die pot zitten te roken op de metro. Of die wachten tot je oogcontact maakt om een conflict uit te lokken. (...) Het is ook te zien welke metro je neemt. Die naar Stockel bijvoorbeeld is op vrijdag een party metro en die is veilig. Daar zit je nooit alleen op dus de kans dat je overvallen wordt is niet zo groot.”

De angst voor de metro strekt zich uit tot “sommige wijken”:

“Wat niet fijn is aan Brussel: sommige plekken zijn onveilig of je voelt je er onveilig.”

“Brussel is vuil en gevaarlijk, en de wet staat er niet zo sterk, de politie is hier ook minder streng. Maar anderzijds als je vergelijkt met Antwerpen: dat is gewoon té clean. Dat is ook typisch Brussels he, zo wat chaos.”

“Ik ken eigenlijk alleen maar de mooie en fijne buurten van Brussel. door de media weet ik dat er criminele en gevaarlijke buurten zijn, maar daar ga ik niet naartoe. Zelf heb ik nog nooit problemen gehad in Brussel, maar ik heb natuurlijk ook wel verhalen gehoord.”

Eurokids komen nooit in gemeenten als Molenbeek of Anderlecht:

“Daar wonen Arabieren en daar hebben we schrik van. Niet zomaar vanwege vooroordelen, maar omdat we bijna allemaal al dingen hebben gezien of meegemaakt. Vaak gebeurt het rond de metrohaltes, zoals die vlakbij onze school. Er is een concentratieschool vlakbij onze school, en de leerlingen van daar hebben constant commentaar op ons en soms komt het tot geweld..”

De Belgisch-Duitse Eurokid met wie we een individueel gesprek hadden zegt dat de schrik voor “Marokkanen” er diep in zit. Als ze spreken over “gevaarlijke buurten” wil dat zeggen “buurten met veel Marokkanen”. Dus Molenbeek en Anderlecht: daar komen ze niet. Ook buurten buiten de woongebieden van de

Marokkaanse gemeenschap in Brussel worden meer en meer gemeden, uit angst:

“Naar de Louizalaan gaan ze niet meer zo graag want er komen tegenwoordig te veel Arabieren en die vallen meisjes lastig.”

“In het Jubelpark kom ik niet meer, want daar is de Grote Moskee van Brussel en stikt het van de Arabieren. Ik voel mij daar niet meer veilig, en daar gebeurt ook regelmatig iets ergs.”

Eén Eurokid nuanceerde de onveiligheid in Brussel, die in beide gespreksgroepen sterk werd aangevoeld. Er waren natuurlijk wel “vieze plekken”, zei ze, bijvoorbeeld rond het Zuidstation, “met al al die daklozen en zatlappen”, maar:

“Brussel is relatief veilig, zeker in groep. Maar als meisje alleen moet je 's avonds niet buitenlopen in bepaalde buurten. Maar een gevaarlijke stad is het in het algemeen niet. Je moet wel alert zijn, maar bang niet. Je weet bijvoorbeeld dat je niet te veel moet rondhangen op plekken waar Marokkanen komen want dan vraag je om moeilijkheden. Maar in het algemeen is Londen bijvoorbeeld gevaarlijker dan Brussel.”

Uit de gesprekken met Eurokids bleek dat er wel degelijk een spanning is tussen de angst die Eurokids voelen en de nieuwsgierigheid om Brussel beter te leren kennen:

“De Vlamingen, waar leven die eigenlijk in Brussel? Ik heb horen zeggen dat het in de buurt is van de Beurs. Tot aan de Beurs komen we wel maar verder kennen we niet. Terwijl de Dansaertstraat en het Sint-Katelijneplein wel interessant lijken. Maar weet je, wij gaan nooit zomaar op verkenning; er moet al eerst een groepje Europese jongeren naartoe gaan, de plek moet al min of meer bekend zijn en bekend staan als veilig voor we er heen gaan.”

Slotom. IJkpunt is de Beurs – en ziehier het probleem van de Eurokids: ze weten niet precies hoever ze zich ervan kunnen bewegen, en in welke richting, alvorens zich te bevinden op “gevaarlijk terrein”:

“Jammer dat er echt wel scary buurten zijn in Brussel, waar het voelt of je elk moment in mekaar kan worden geslagen – het is soms moeilijk om te weten of je al op gevaarlijk gebied bent of niet: bijvoorbeeld rond de Beurs is zeer okee, maar ga 100 meter te ver

naar links en je komt in een gevaarlijke zone. Misschien ons inlichten over zones die veilig zijn? Rond Anneessens is het het 's avonds onveilig, dat weet ik. Maar er zijn nog veel van die buurten.”

UIT HUN VASTE BAAN DUWEN

Uit een studie van Julie Caillez, “Schuman City”, bleek dat Britse Europese ambtenaren een beperkt gebruik van de ruimte hebben in het Brussels Hoofdstedelijke Gewest: ze hebben als het ware looppatronen, en grote gedeelten van de stad zijn hen onbekend, vooral dan de gemeenten over het kanaal. Maar voor hen zijn er initiatieven om hen uit hun vaste baan te duwen, zegt Céline Oosterlynck van Cosmopolis. Zo is er Roel Jacobs (auteur van een geschiedenis van Brussel) die optreedt als gids voor Europese ambtenaren tijdens diverse uitgestippelde parcours. Er is een tocht in Brussel-centrum: van het Koninklijk paleis over de Zavel naar de Grote Markt. Een tweede excursie gaat naar Molenbeek, Anderlecht – “Daar zijn ze nog nooit geweest.” Een derde excursie brengt hen naar de periferie, met de bus – naar de sociale woonwijken Floréal en Le Logie.

“Ze zijn nog nooit in Molenbeek geweest omdat ze daar niets te zoeken hebben. Daar is gewoon geen aanbod voor hen, niets dat hen interesseert. En ook niemand die ze kennen. Meestal bewegen ze zich in de buurt waar ze wonen en werken.”

Voor zover we weten, bestaan dergelijke tochten niet voor Eurokids specifiek. Net zo min als er iets bestaat dat het equivalent voor jongeren zou zijn van de Brussels For Europe Masterclasses van onderzoeksgroep Cosmopolis:

“Onze masterclasses zijn een diepgaande kennismaking met Brussel gedurende 3 maanden. De opleiding is uitsluitend toegankelijk voor EU-ambtenaren, al denken we eraan om die doelgroep uit te breiden, want er is veel vraag naar. We beperken de groepen tot 30 personen, anders kunnen we niet intensief genoeg werken – we doen ook excursies en met te veel mensen is dat niet meer te organiseren..”

De lerares van Brussel I bevestigt dat de school geen energie stopt in het beter bekend maken van Brussel bij de leerlingen:

“De scholen stimuleren hen daar ook niet in: ze zijn steeds meer gebonden aan een programma en alles wat extra is wordt naar het achterplan geschoven, en vele leraars zijn geen Belgen waardoor ze Brussel zelf ook helemaal niet goed kennen. Dat maakt

dat wanneer de COCOF een fotowedstrijd organiseert over Brussel, de school hen niet stimuleert om mee te doen. (...) Je moet ook rekening houden met de impact van de ouders. Dit zijn scholieren, die kiezen niet altijd zelf waar ze gaan. En Europese ouders zijn zelf meestal ook niet goed verankerd in Brussel, als ze er al belangstelling voor hebben. Zij zijn zeker niet degenen die hun kinderen in Brussel zullen introduceren. Ze gaan er dan van uit dat bepaalde buurten slecht of gevaarlijk zijn, en verbieden hun kinderen er te gaan.”

De gesprekken met Eurokids bevestigden het: school noch ouders stimuleren hen om zich meer vertrouwd te maken met de stad waar ze wonen:

“Onze ouders zijn namelijk ook niet aan Brussel verbonden, zij voelen zich verbonden met hun eigen land, het land waar zij geboren zijn. Zij zijn niet geneigd in België uitstapjes met de kinderen te organiseren, zoals Belgische ouders waarschijnlijk wel doen. Ze zijn ook heel druk bezig, zodat ze weinig tijd hebben voor de kinderen. Bon, als je er wil voor zorgen dat de Europese jongeren zich meer verbonden voelen met Brussel, moet je in feite eerst de ouders aanpakken. De school kan ook een rol spelen, maar de excursies gaan meestal naar Italië, Spanje, Turkije. Ze zou makkelijk excursies kunnen organiseren in Brussel, maar dat gebeurt gewoon niet.”

De lerares van Brussel I meent daarentegen dat de school wel degelijk dé plaats is voor acties om Brussel beter bekend te maken bij de leerlingen. Maar deze zouden moeten beginnen bij de leerkrachten:

“Dit zijn vaak zelf buitenlanders zijn die Brussel niet kennen. Men zou iets voor hen kunnen ontwikkelen dat ze kunnen gebruiken met hun leerlingen en dat hen zelf ook introduceert in Brussel.”

3.2.3. CONCLUSIE GEBRUIK VAN DE RUIMTE

- Eurokids wonen in het Zuid-Oosten van de stad: Brussel-stad, Elsene, Sint-Pieters-Woluwe, Sint Lambrechts Woluwe, Etterbeek, Ukkel, Oudergem. De enige gemeente buiten het Zuid-Oosten met een vrij hoge concentratie Europese ambtenaren, is Schaarbeek.
- Tijdens de week hebben Eurokids weinig tijd : school; schoolwerk, recreatie op school.
- Eurokids gaan uit in het centrum, vooral rond de Beurs, plus enkele andere pleisterplekken: Recyclart, Flagey-plein, Tour & Taxis..
- Eurokids hebben angst voor sommige wijken, vooral de deelgemeenten met veel arbeidsmigratie (Molenbeek, Anderlecht...) maar ook in het centrum zijn ze erg op hun hoede. Ze weten soms niet hoe ver ze vanaf een bepaald punt (dat ze beschouwen als veilig) naar links of rechts kunnen uitwijken, alvorens terecht te komen in een “gevaarlijke zone”. Dit wijst op een bepaalde barrière in het volle gebruik van de stedelijke ruimte.
- Niemand motiveert hen om de stad beter te leren kennen, om hun angst te overwinnen. Ook bij de leerkrachten van de Europese scholen en bij hun ouders is de stad vaak onbekend.

4. CONCLUSIES

4.1. WIE ZIJN DE “EUROKIDS”?

- **SOCIALE SAMENSTELLING.** Cultureel zijn ze divers, sociaal meer homogeen. Het systeem van de Europese scholen werkt dit in de hand.
- **HERKOMST:** uit de verdeling in taalsecties bleek dat Eurokids tot dusver nog vooral komen uit de “oude” lidstaten van Europa; het aandeel Eurokids van Oost-Europese origine is nog zeer klein.
- **TAAL:** Frans en Engels domineren, met Duits als goede derde.
- **MENTALITEIT:** Eurokids personifiëren niet zomaar het “Europees burgerschap”. Maar ze delen bepaalde ervaringen, zoals een soms moeilijke relatie met hun land van herkomst, zich meer thuis voelen in een internationale omgeving.
- **INTEGRATIE.** Zijn Eurokids geïntegreerd? Dat hangt af van de definitie van integratie. Men kan net zo goed stellen dat ze niet geïntegreerd zijn, als dat ze een na te volgen model voor de Nieuwe Brusselaar, aan wie anderen (ook Belgo-Belgen) best een voorbeeld zouden nemen. Vanuit de overheid komen hierover gemengde signalen

4.2. OP WELKE MANIER MAKEN “EUROKIDS” VANDAAG GEBRUIK VAN DE STEDELIJKE RUIMTE IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST?

- Eurokids wonen in het Zuid-Oosten van Brussel en blijven daar ook gedurende de week.
- Tijdens het weekend zakken ze wel eens af naar het centrum, en daar frequenteren sommigen de branché bars, al zijn sommige anderen ook niet afkerig van voetbal & goedkoop bier
- Openbaar vervoer gebruiken ze veelvuldig, toch boezemt het enige angst in

- Sommige wijken in Brussel beschouwen ze als “no-go-areas”.
- Niemand stimuleert hen om bepaalde barrières te overwinnen

4.3. IS HET NUTTIG EN ZINVOL OM VOOR DE BRUSSELSE “EUROKIDS” PUBLICATIES EN/OF INITIATIEVEN TE ONTWIKKELEN DIE DE STAD, OF DELEN ERVAN, VOOR HEN ONTSLUITEN EN ZO JA, WELKE EN OP WELKE MANIER?

Dit is zinvol, zeker, immers: grote delen van de stad zijn hen totaal onbekend én bepaalde drempels verhinderen hen de stad beter te leren kennen, zoals daar zijn:

- een relatief gebrek aan kennis & belangstelling voor de stad in hun milieu (gezin zowel als school)
- een duidelijke angst om zich te wagen in bepaalde buurten, met daarbij de vaststelling dat ze bovendien er voor zichzelf geen goed zicht op hebben welke buurten voor hen “veilig” zouden zijn en welke niet

Welke delen kunnen best ontsloten worden? Best de delen die ze niet kennen, en dat is alles wat ligt buiten:

- hun gemeente
- het centrum van het centrum
- een paar aantrekkingspolen (Flagey, Tour & Taxis,...)

Een aantal wijken mijden ze specifiek, namelijk wijken waar er een grote Noord-Afrikaanse bevolking is. Er heerst onder Eurokids een duidelijke angst voor “Marokkanen/Arabieren”; deze angst is acuut en sterk verspreid. Concreet weten ze niet hoeveel tientallen meters ze zich van de Beurs kunnen wagen. Zo is de Dansaertstraat al een zeker risico – zeker richting Kanlaalzone. Deze drempels hinderen hun bewegingsvrijheid binnen de stad op vrij ernstige wijze.

BIBLIOGRAFIE

CORIJN, Eric & VLOEBERGHS, Eefje. Brussel! Brussel, VUB Press, 2009.

DE GRUYTER, Caroline. De Europeanen. Leven en werken in de hoofdstad van Europa. Amsterdam, De Bezige Bij, 2006.

DIRKS, Bart. “Een dure droomschool.” In: De Volkskrant, 12 juni 2008.

FAVELL, Adrian. Free movers in Brussels. A report on the participation and integration of European professionals in the city. Brussels, IPSOM, 2001.

FRALON, José-Alain. Le Roman de Bruxelles. Paris, Editions du Rocher, 2008.

GALL, Yann. Brussel, hoofdstedelijk gewest voor 450 miljoen burgers. Brussel, Verbindingsbureau Brussel-Europa, 2004

GATTI, Emanuele. Een definitie van de expat: hoogopgeleide migranten in Brussel. Brussels Studies nr. 28, augustus 2009. (www.brusselsstudies.be)

IRIS CONSULTING, L'impact socio-économique des institutions Européennes et internationales dans la RBC: actualisation 2001 et Prospection 2005-2011. Brussel, Iris Consulting, 2001.

LACONTE, Pierre & HEIN, Carola. Brussels: Perspectives on a European Capital. Brussels, Foundation for the Urban Environment, 2007

OFFICE OF THE SECRETARY-GENERAL OF THE EUROPEAN SCHOOLS. The European Schools. Brussel, Office of the Secretary-General of the European Schools, s.d.

SCHOLA EUROPAEA. Rapport annuel du Secrétaire général au Conseil supérieur des Eoles Européennes. Brussel, Schola Europea, 2009.

SCHOLA EUROPAEA Bruxelles I, L'école Européenne de Bruxelles I. Ukkel, Schola Europaea Bruxelles I, 2009

SCHOLA EUROPAEA BXL IV. Année scolaire 2009-2010. Guide Scolaire Pour les Parents. Brussel, Ecole Européenne de Bruxelles IV, 2009.

VAN DAAL, Arjan. Bruxpati. Het onthaal, het verblijf en de positie van expatrianten in Brussel. Brussel- 's Gravenhage, ongepubliceerde studie, 2006.

EUROKIDS, OF DE 9.000 ZONEN EN DOCHTERS VAN EUROPESE AMBTENAREN IN BRUSSEL, DIE SCHOOL LOPEN IN ÉÉN VAN DE VIER EUROPESE SCHOLEN IN BRUSSEL: WIE ZIJN DAT EIGENLIJK? HOE ZIEN ZE ZICHZELF? VOELEN ZE ZICH BELG OF BRUSSELAAR? OF VOELEN ZE ZICH EERDER “EUROPEAAN”? OF TOCH VOORAL NOG BRIT, DUITSER, ZWEED... VOELEN ZE ZICH THUIS, WELKOM IN BRUSSEL? HEBBEN ZE WEL GENOEG “BELGISCHE VRIENDEN”? EN ZIJN ZE EEN SAMENHANGENDE GROEP? WAAR WONEN ZE IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST? EN WAAR KOMEN ZE VOORTS NOG? KENNEN ZE BRUSSEL EIGENLIJK? EN ZOUDEN ZE DE STAD BETER WILLEN LEREN KENNEN?

USE-IT, TOURIST OFFICE FOR YOUNG PEOPLE WILDE HET WETEN, EN VROEG OUR (OFFICE FOR URBAN REPORTING) OM HET UIT TE ZOEKEN. HET RESULTAAT, GEBASEERD OP GEBASEERD OP DESK-RESEARCH EN GESPREKKEN MET EXPERTS EN VOORAL MET 22 EUROKIDS ZELF, VINDT U HIER.